

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ „ФАРМАЦИЯ“

ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Лекция № 27

**АНТИНЕОПЛАСТИЧНИ
ЛЕКАРСТВА**

Проф. Пламен Пейков, дф

АНТИНЕОПЛАСТИЧНИ И ИМУНОМОДУЛИРАЩИ L

ЦИТОСТАТИЦИ L01

АЛКИЛИРАЩИ

АНТИМЕТАБОЛИТИ

РАСТИТЕЛНИ АЛКАЛОИДИ И

ДРУГИ ПРИРОДНИ ПРОДУКТИ

ЦИТОТОКСИЧНИ АНТИБИОТИЦИ

ДРУГИ ЦИТОСТАТИЦИ:

СЪЕДИНЕНИЯ НА ПЛАТИНАТА;

ХОРМОНИ; ХОРМОНОАКТИВНИ И

АНТИ-ХОРМОНОАКТИВНИ

(ХОРМОНИ АНТАГОНИСТИ)

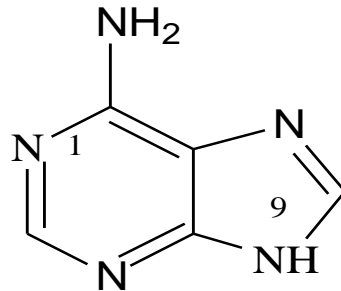
Основни понятия

Структура на DNA

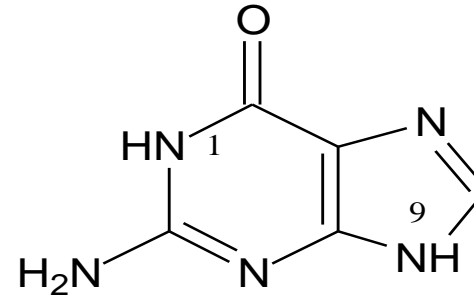
Първична структура: нуклеозид-два компонента – **деокси(дезокси)рибоза** и **база**; четири нуклеозида – **деоксиаденозин, деоксигуанозин, деоксицитидин, деокситимидин.**

Четири бази на нуклеозиди

Adenine

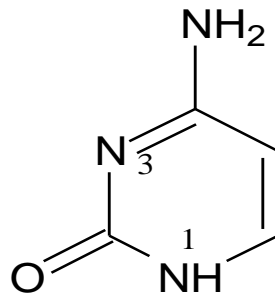

Guanine

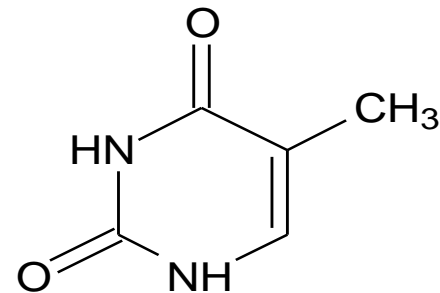

Purines

Cytosine

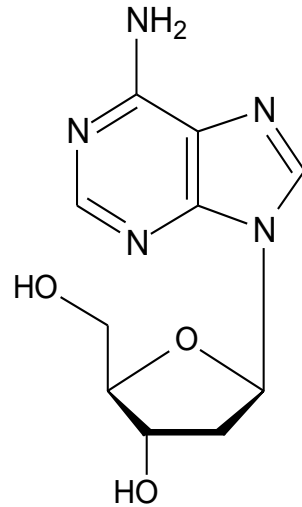
Thymine

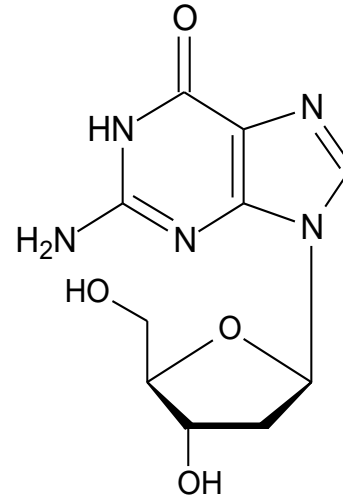
Pyrimidines

DNA - нуклеозиди

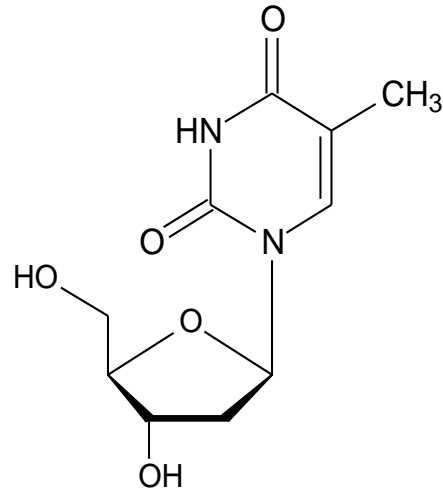
Deoxyadenosine

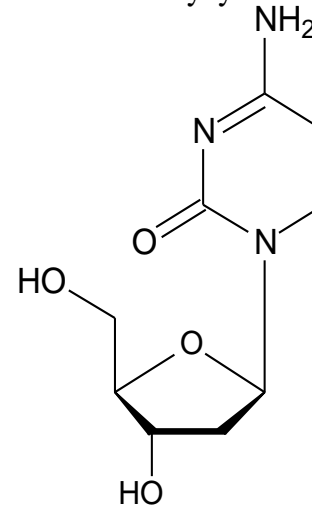
Deoxyguanosine

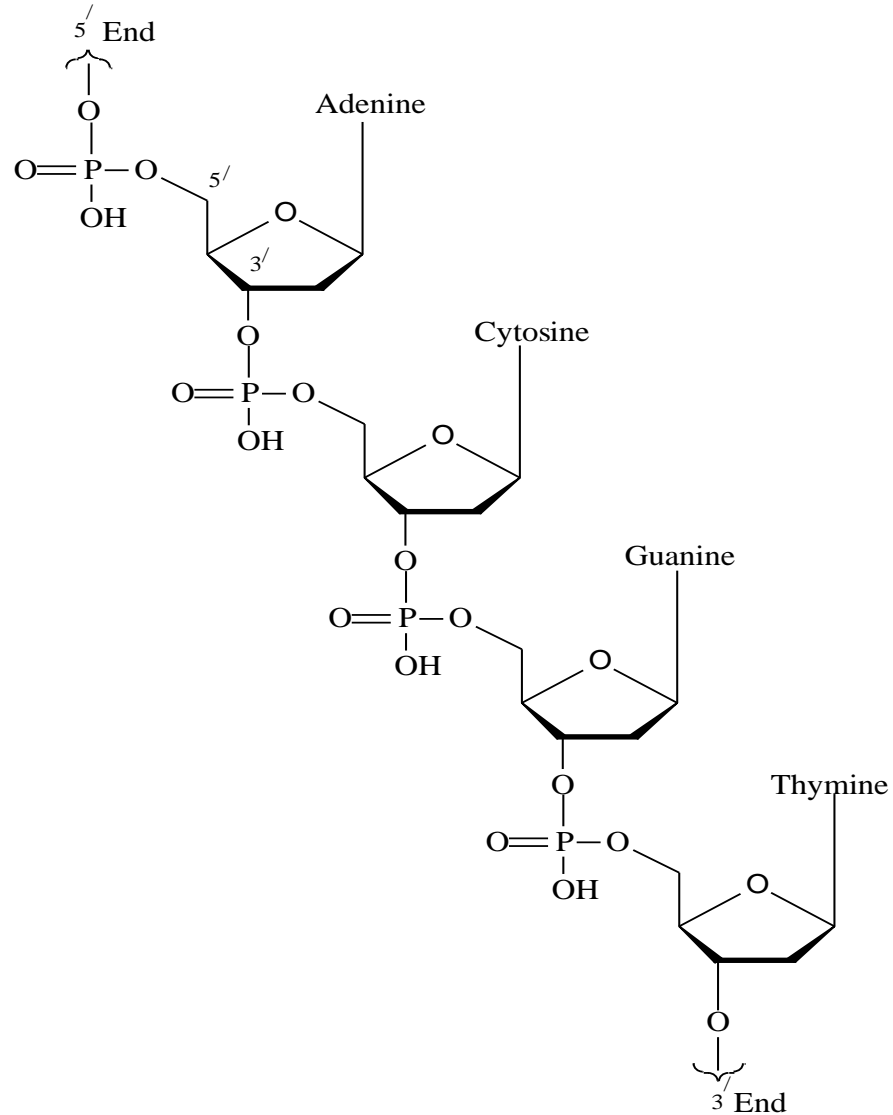
Deoxythymidine

Deoxycytidine

Свързване на нуклеозидите чрез фосфатни групи

Вторична структура – от две DNA вериги
(връзки между базите).

Третична структура – често е игнорирана,
но е важна за действието на
антибактериалните хинолони. Те
инхибират бактериалната DNA спирала.

Раковите тумори се характеризират с клетъчно деление, което не се контролира, както е в нормалната тъкан. "Нормалната" клетка спира да се дели, когато влезе в контакт с подобни клетки, механизъм, известен като инхибиране на контакта. Раковите клетки губят тази способност. При раковите клетки **няма контрол и ограничаване на деленето на клетките.**

Процесът на клетъчно делене, независимо дали е нормален или раков, протича през клетъчния цикъл. Клетъчният цикъл преминава от фазата на покой, през активни фази на растеж и след това към митоза (деление).

Способността на химиотерапията да убива раковите клетки зависи от способността ѝ да спира клетъчното делене. Обикновено лекарствата действат, като увреждат РНК или ДНК, което казва на клетката как да се копира при разделяне. Ако клетките не могат да се разделят, те умират.

Лекарствата за химиотерапия, които засягат клетките само когато се делят, се наричат **специфични за клетъчния цикъл**. Лекарствата за химиотерапия, които засягат клетките, когато са в покой, се наричат **неспецифични за клетъчния цикъл**. Графикът на химиотерапията се определя въз основа на типа клетки, скоростта, с която се делят, и времето, в което дадено лекарство е вероятно да бъде ефективно. **Ето защо химиотерапията обикновено се прилага на цикли.**

Химиотерапията е най-ефективна при убиване на клетки, които бързо се делят. За съжаление химиотерапията не знае разликата между раковите клетки и нормалните клетки. "Нормалните" клетки ще растат обратно и ще бъдат здрави, но междувременно се появяват странични ефекти. "Нормалните" клетки, най-често засегнати от химиотерапията, са кръвните клетки, клетките в устата, стомаха и червата и космените фоликули; което води до ниска кръвна картина, язви в устата, гадене, диария и / или косопад.

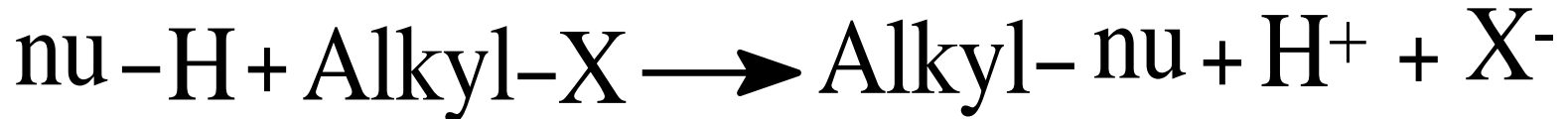
Лекарства с действие върху **DNC**

Класификация

1. Вмъкващи се цитостатични агенти: противотуморни антибиотици.
2. Алкилиращи агенти (електрофилни съединения).
3. “Режещи” веригата (Bleomycin).

Алкилираци:

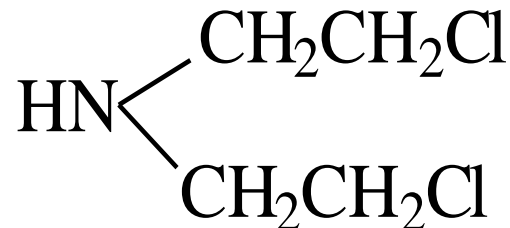
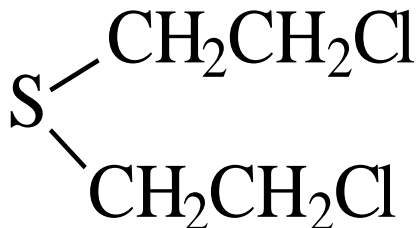
електрофилни с-я, кито реагират с нуклеофили, като формират здрави ковалентни връзки.

Има няколко нуклеофилни групи в DNS, особено **N7 на гуанина**.

Реакция на заместване: нуклеофилният агент от биополимера измества напускащата група от алкилирацията агент.

1. Бис-бета-хлоретиламини

Алкилиращите агенти са наречени така, поради способността им да добавят алкилови групи към много електроотрицателни структури при условия, присъстващи в клетките. Те спират растежа на тумора чрез кръстосано свързване на гуанинови бази в ДНК двойни спирални нишки - директно атакуващи ДНК. Това прави нишките да не могат да се разгънат и отделят. Тъй като това е необходимо при репликацията на ДНК, клетките вече не могат да се делят.

Алкилиращите агенти са неспецифични за клетъчния цикъл. Алкилиращите агенти работят по различни механизми, всички от които постигат един и същ краен резултат - нарушаване на функцията на ДНК и смърт на клетките.

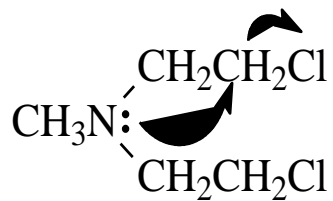
Алкилиращите агенти работят по три различни механизма:

- 1) прикрепване на алкилови групи към ДНК бази, в резултат на което ДНК се раздробява чрез ензими при опитите им да заменят алкилираните бази, предотвратявайки синтеза на ДНК и транскрипцията на РНК от засегнатата ДНК;
- 2) ДНК увреждане чрез образуване на кръстосани връзки (връзки между атомите в ДНК), което не позволява отделяне на ДНК за синтез или транскрипция;
- 3) индуциране на неправилно сдвояване на нуклеотидите, водещо до мутации.

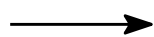
Скорост на реакцията

Зависи от нуклеофилността на N, S, O-атоми, която се увеличава, ако нуклеофилът е йонизиран.

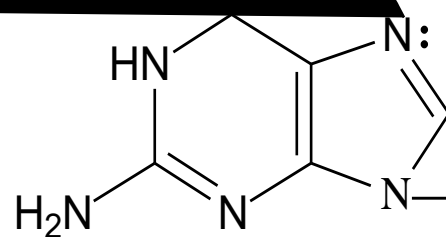
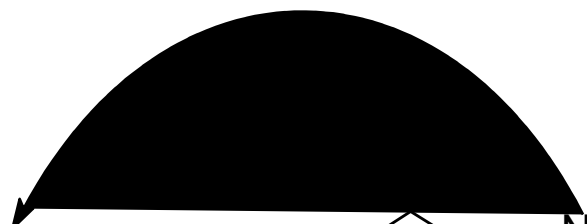
Зависи и от структурата на алкилиращия агент. Напускащата група да е с **-I** ефект, ако е протонирана – по-лесно протича, както и ако се отделя като стабилен анион.

Mechlorethamine

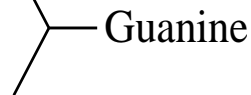
Aziridinium ion

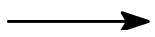
Guanine

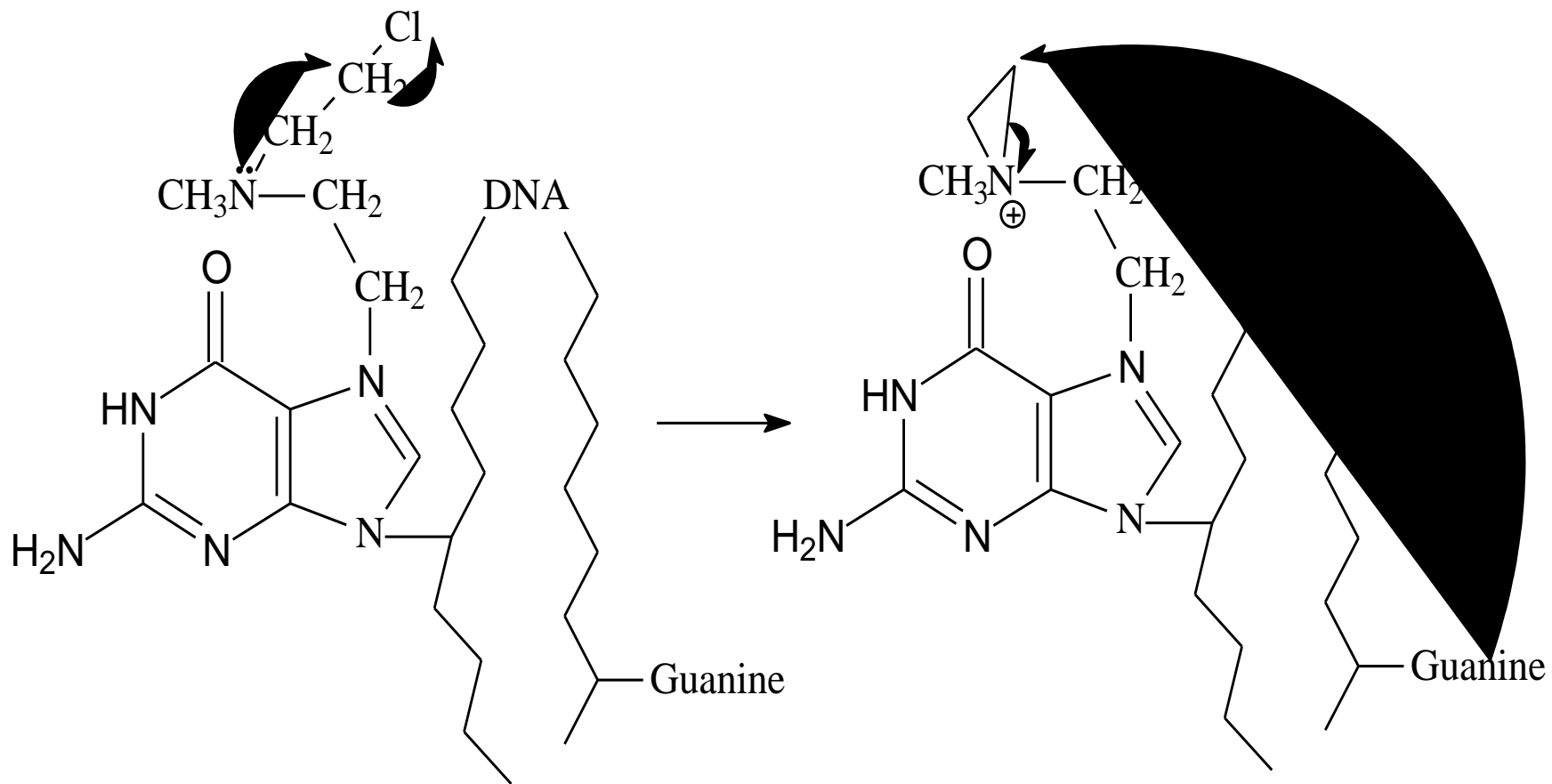
DNA

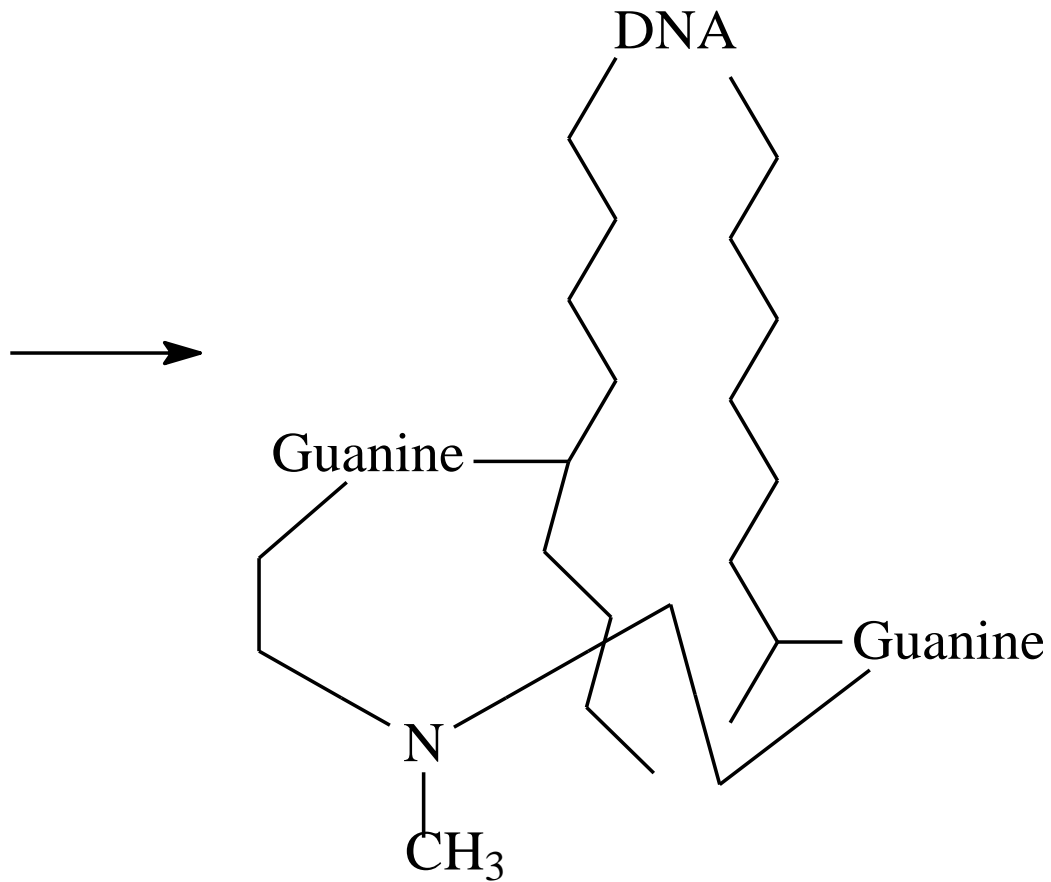

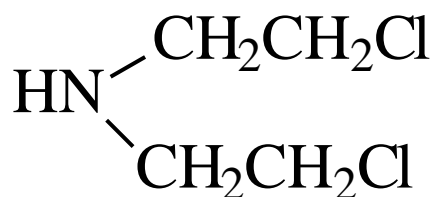
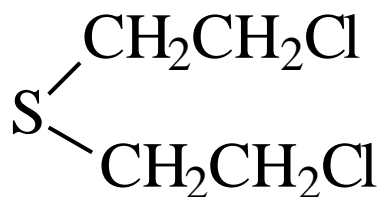
Guanine

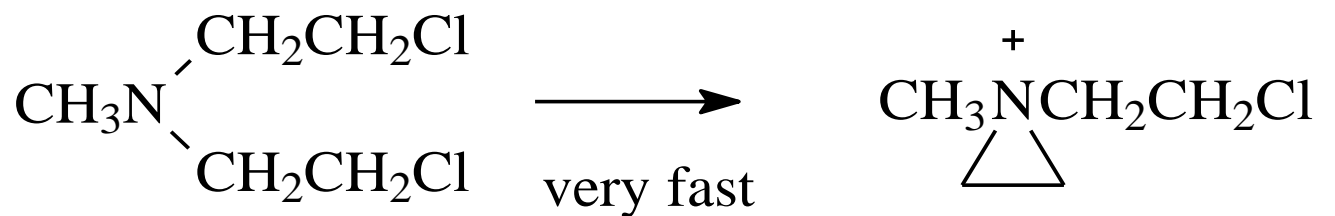

19 в. Токсичен ефект на S-иприт и азиридина при животни.

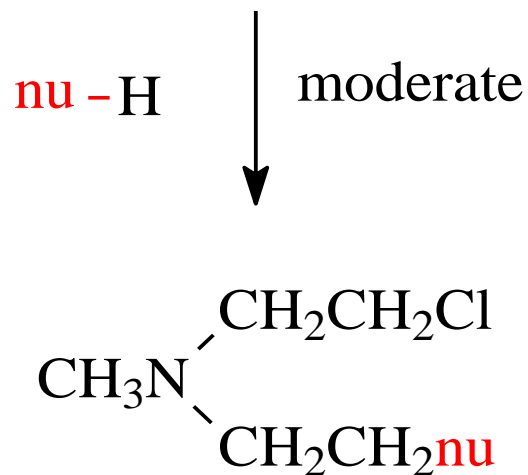
S-иприт е активен при някои тумори при животни,
но е твърде неспецифичен.

N-иприт е синтезиран през II световна война, и е по-нетоксичен
и е по-селективен.

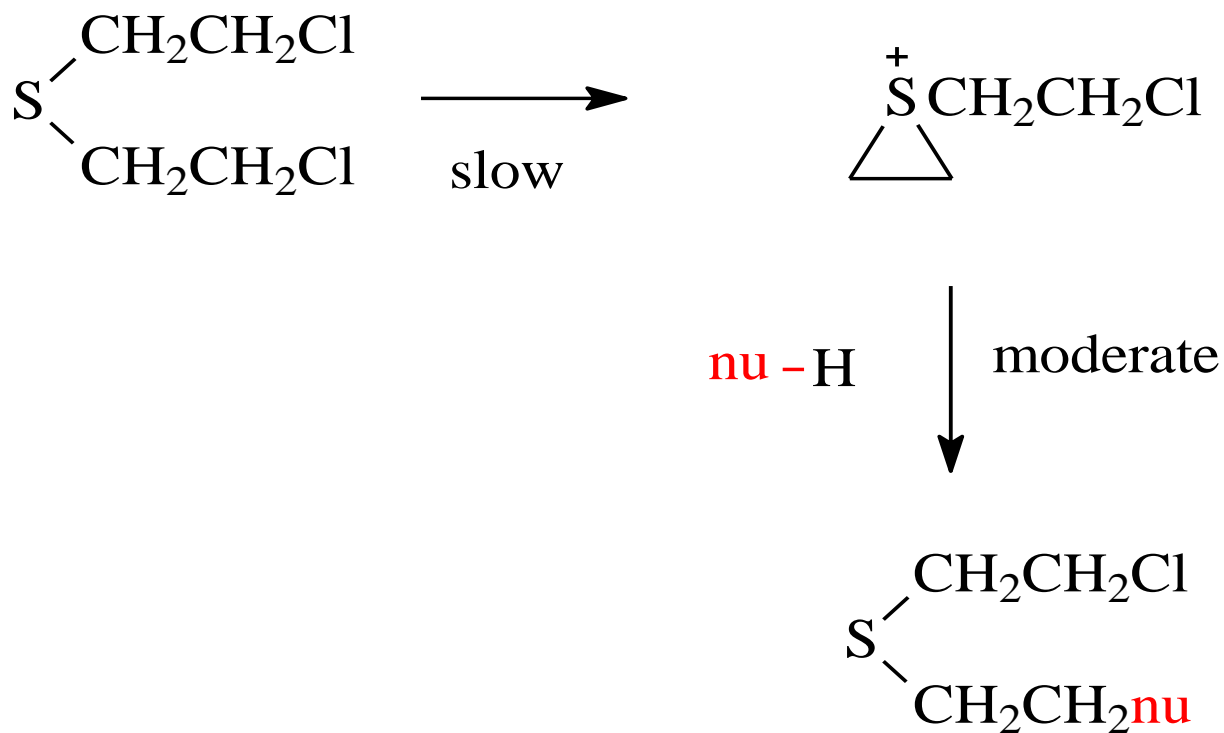

Mechlorethamine

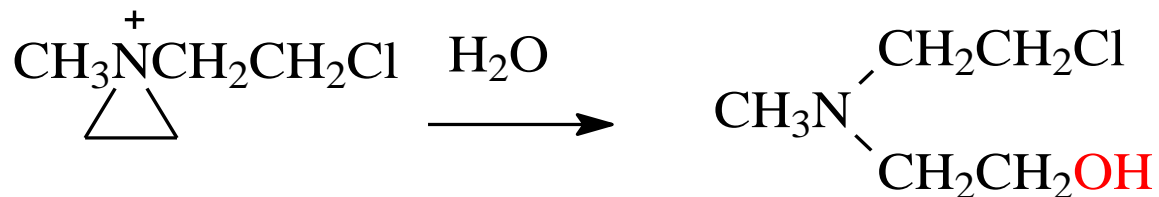
Първият алкилиращ агент, 1942 г.

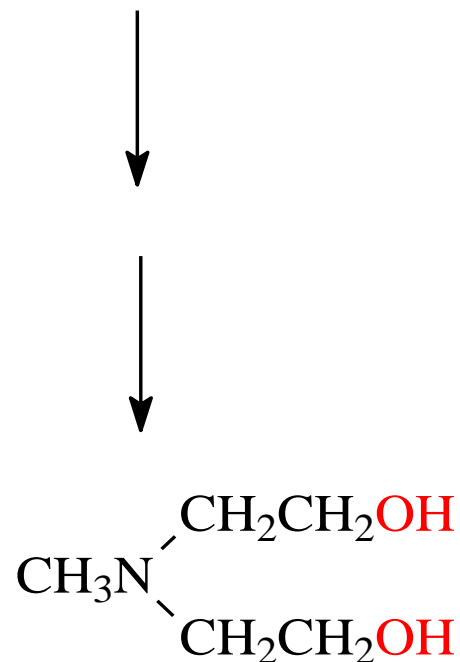
Реакцията с биополимера е по-бавна и тя определя скоростта.

Образуването на еписулфониевия йон е по-бавния етап.

Арилзаместените N-иприти са относително стабилни (Chlorambucil) по отношение формирането на азиридиновия йон и лекарствени форми.

Melphalan (Sarcolysine)

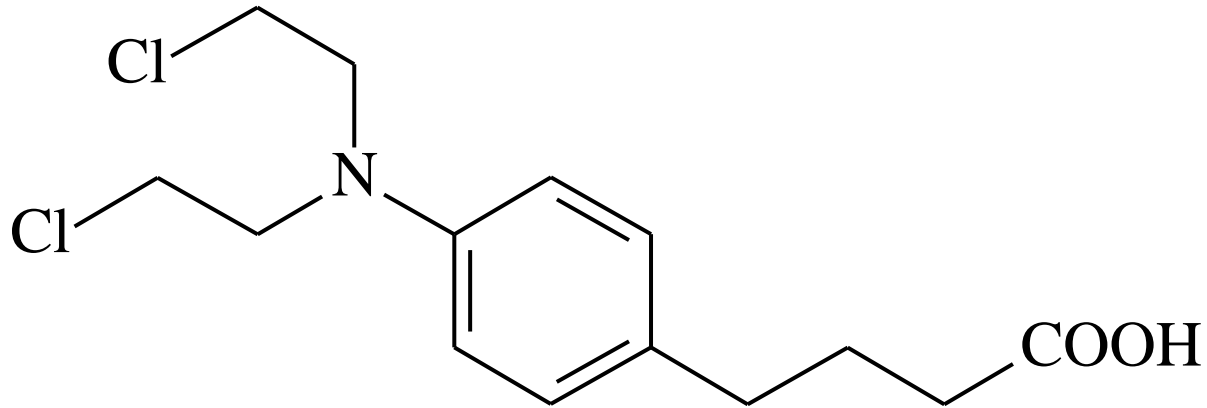
Melphalan hydrochloride инъекционная форма

4-[бис(2-хлороэтил)амино]-L-фенилаланин

BP 2007 4-bis(2-chloroethyl)amino-L-phenylalanine

Chlorambucil

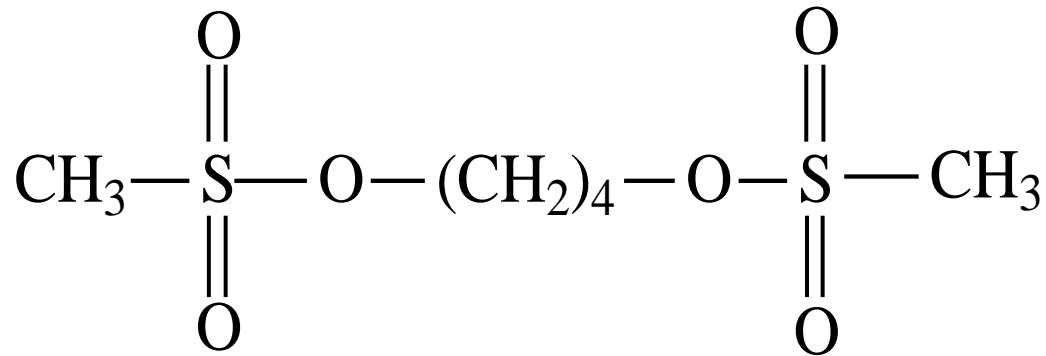
4-[бис(2-хлороетил)амино]бензенбутанова киселина

Ph Eur 4,4-[di(2-chloroethyl)amino]phenylbutyric acid

2. Алкилсулфонати Busulfan

1,4-бутандиол диметансулфонат естер (1,4-ди(метансулфонилокси)бутан)

1959

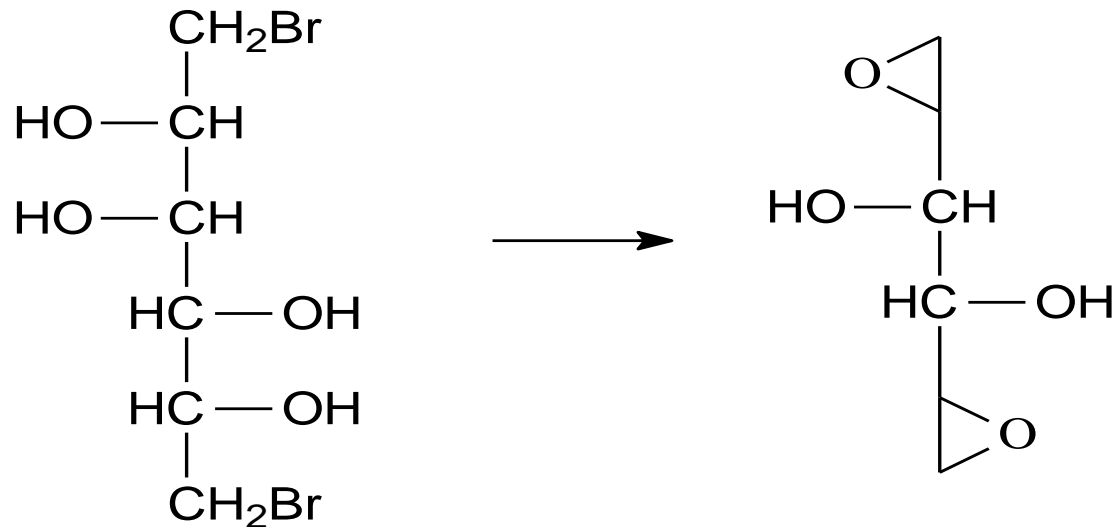
Ph Eur

butane-1,4-diyl di(methanesulphonate)

Неспецифичен алкилиращ агент.

3. Халогенполиоли

Mitobronitol

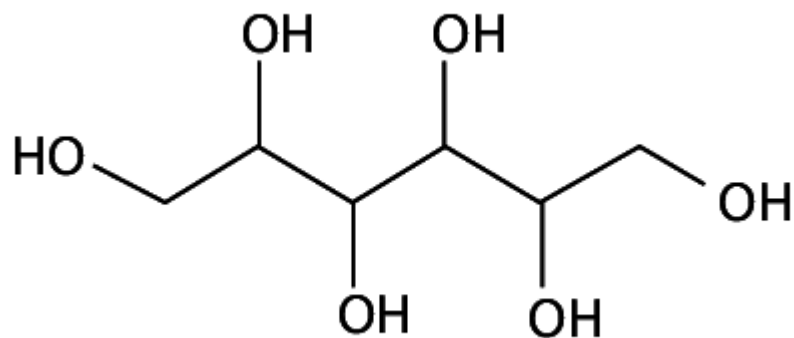

(2S,3S,4S,5S)-1,6-dibromohexane-2,3,4,5-tetrol

При рН 8, диепоксид, който има алкилиращ потенциал.

Mitobronitol е бромиян аналог на Mannitol.

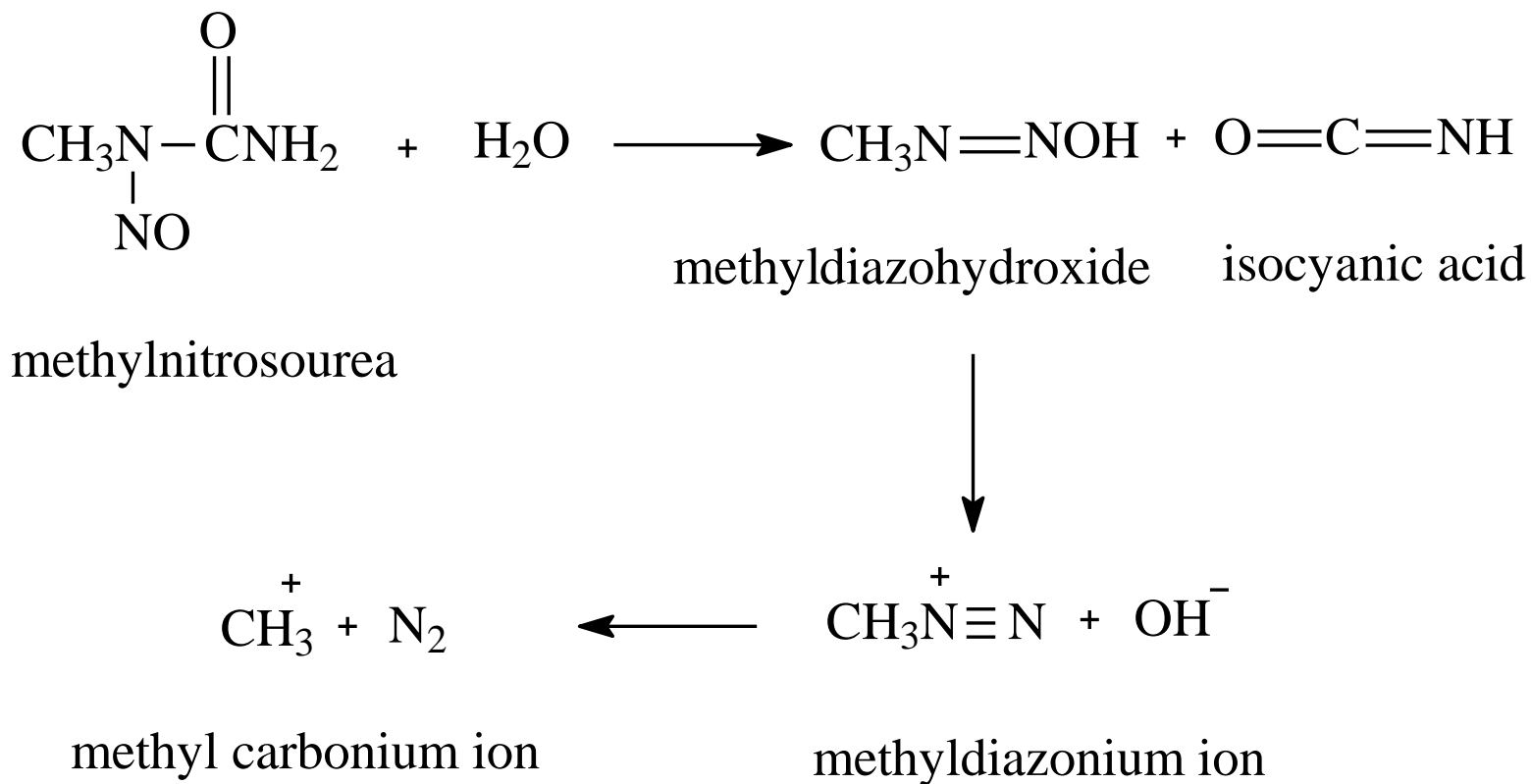
Mannitol е естествен алкохол, който се намира в плодовете и зеленчуците и се използва като осмотичен диуретик.

4. Нитрозоуреи

Във воден р-р образуват карбониеви йони (карбениеви), които могат да алкилират.

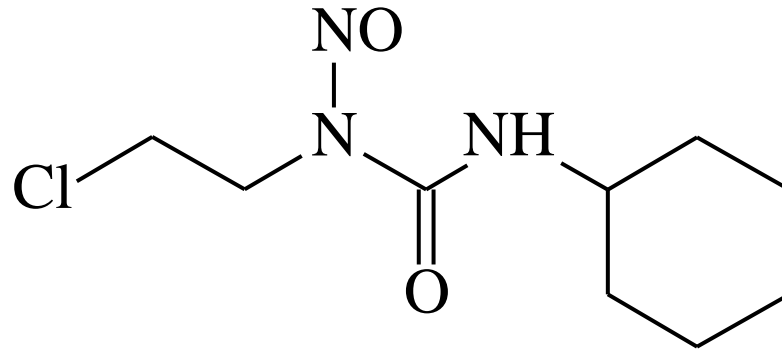
Нитрозуреите могат да преминат кръвно-мозъчната бариера и се използват за лечение на мозъчни тумори.

Lomustine

1-(2-chloroethyl)-3-cyclohexyl-1-nitrosourea

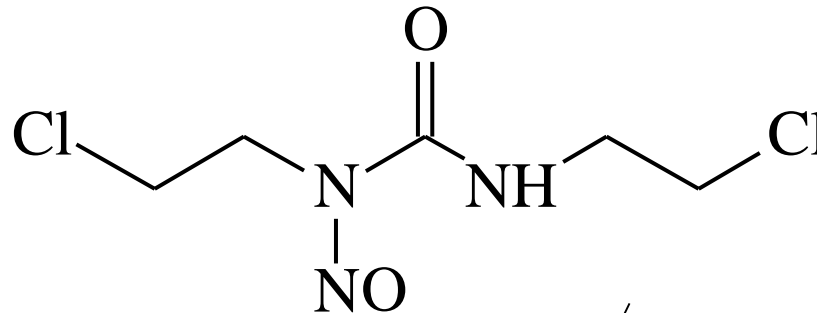
Ph Eur

N-(2-хлороетил)-N-циклохексил-N-нитрозоуреа

Carmustine

Ph Eur

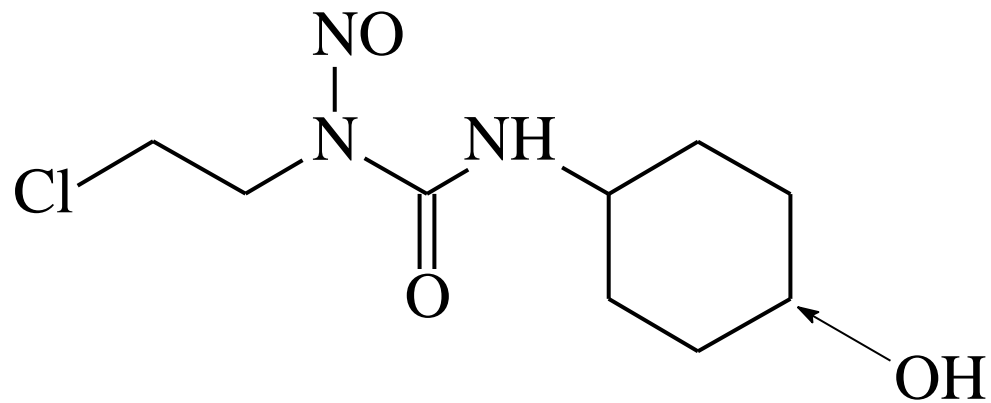

1,3-bis(2-chloroethyl)-1-nitrosourea

N,N'-бис(2-хлороетил)-N-нитрозоуреа

Метаболизъм на Lomustine

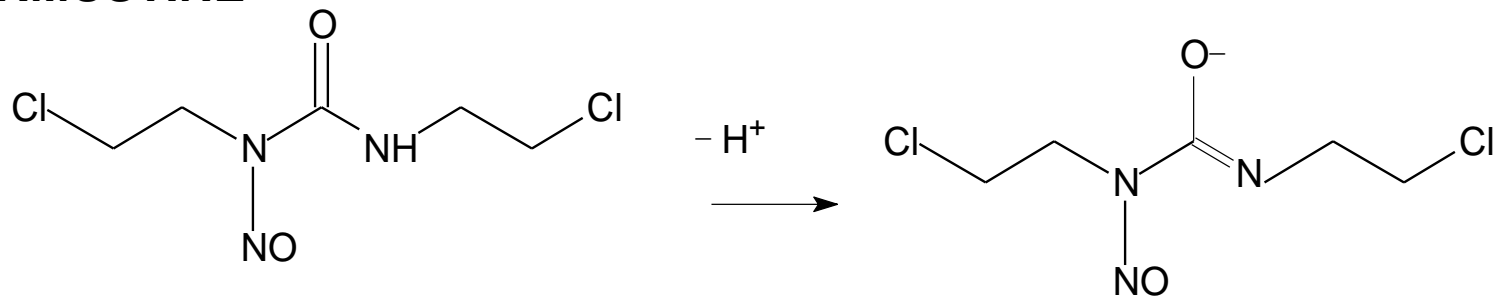
Lomustine

Заместителите при N-атоми са от значение за механизма на разпадане на структурата във вода, което обуславя различни видове, както и контрол на биологичния ефект

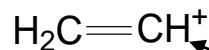
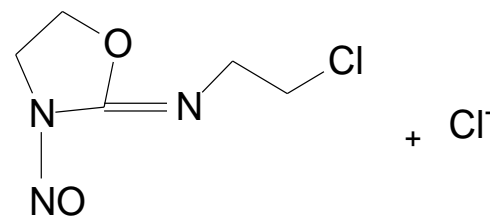
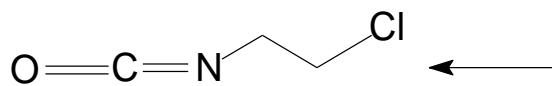
Carmustine се отклонява от нормалния механизъм, като се получава цикличен междинен продукт, който се разпада до винилдиазохидроксид, прекурсор на винилкарбониевия йон и 2-хлороетилизоцианат, като допълнителен алкилиращ агент.

CARMUSTINE

винилдiazогидроксид

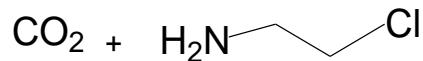
2-хлороэтилизотиоцианат

+

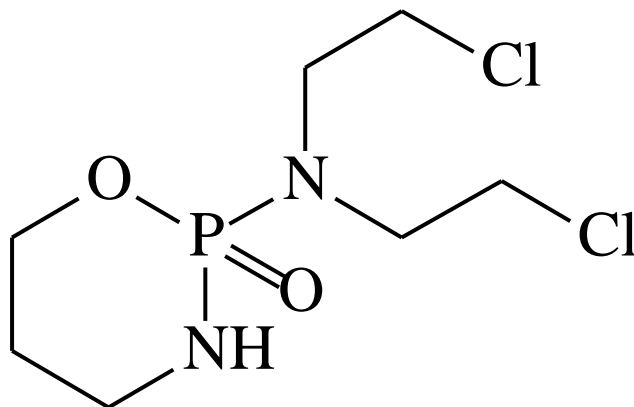
винилкарбониев йон

Бис-бета-хлоретиламины

Cyclophosphamide

N,N- бис(2-хлороетил)тетрахидро-2H-1,3,2-оксазафосфорин-
2-амин-2-оксид ; 2-[бис(2-хлороетил)амино]тетрахидро-
2H-1,3,2-оксазафосфорин-2-оксид

Ph Eur

(2RS)-N,N-bis(2-chloroethyl)tetrahydro-2H-1,3,2-oxazaphosphorin-2-amine 2-oxide

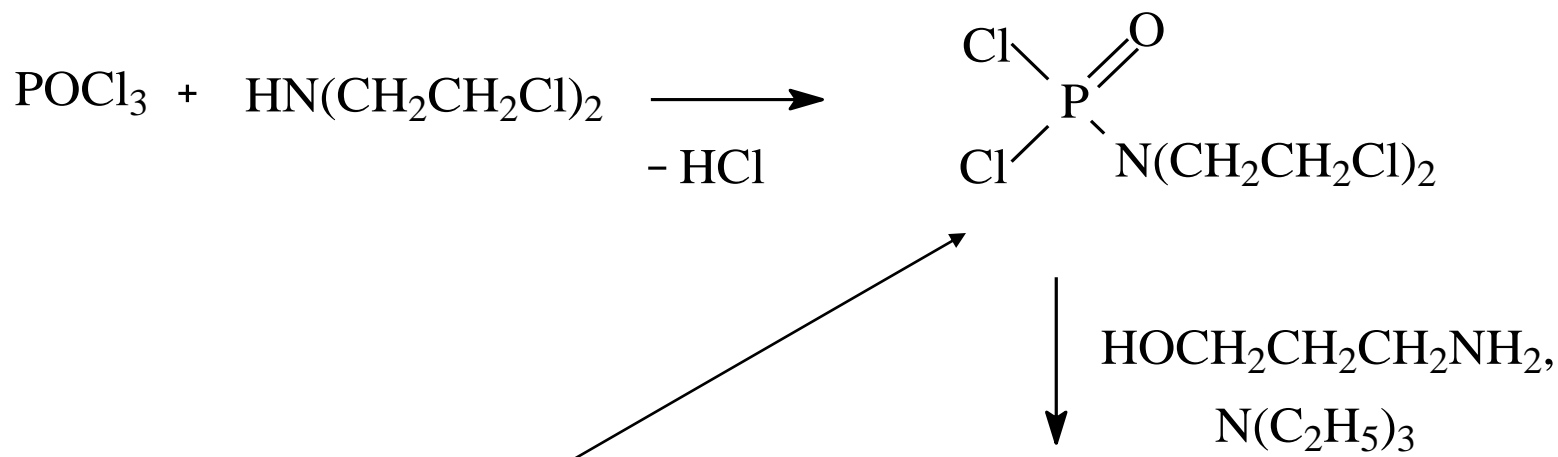
Някои алкилиращи агенти не са активни, докато не бъдат трансформирани от метаболитни процеси.

Cyclophosphamide, сполучливо лекарство, което не е токсично **само за себе си**.

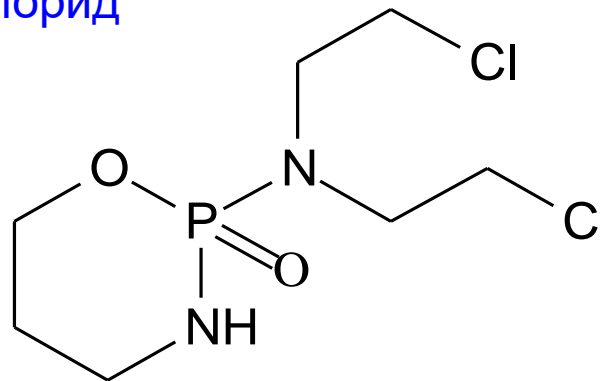
Като се приведе в активна форма в черния дроб се превръща в токсичен алкилиращ агент. По тази причина се приема орално, без дразнене на стомашната лигавица.

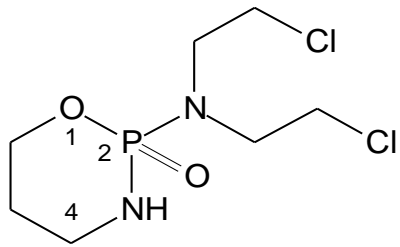
Група: **prodrugs** маскиращи токсични и странични ефекти.

Получаване на
Cyclophosphamide
група: oxazaphosphorines

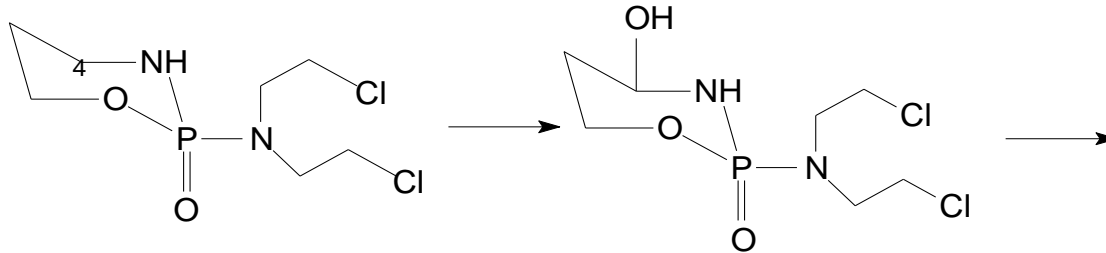

N,N-бис(2-хлороетил)фосфорамидихлорид

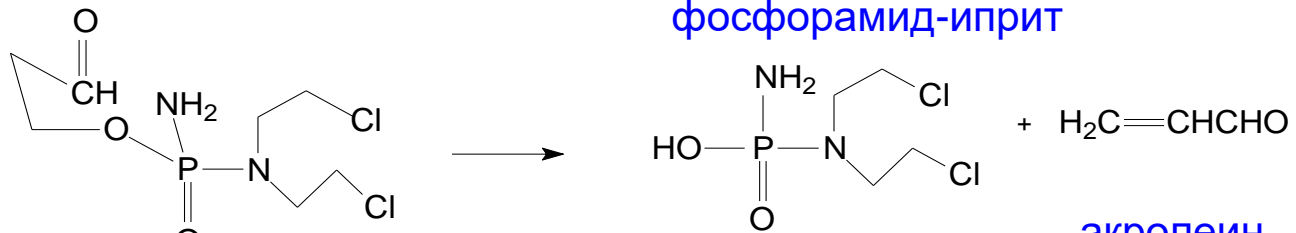

4-гидрокси производно

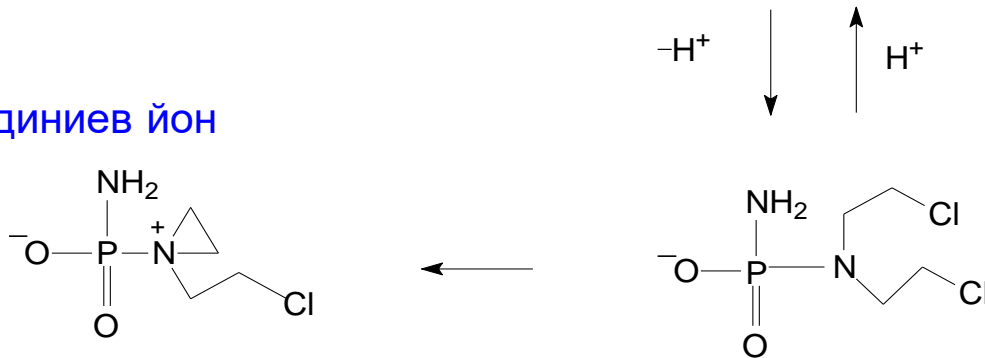
фосфорамида-иприт

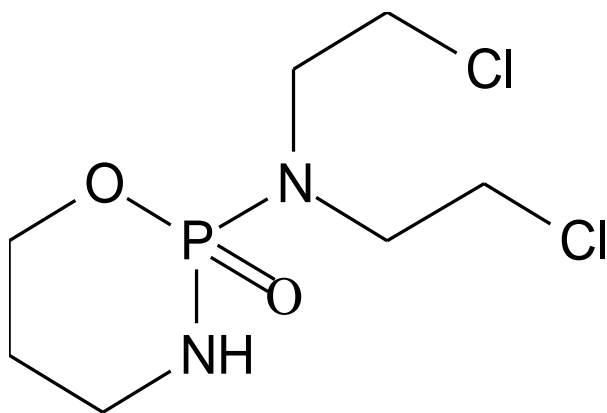

аминоалдехид

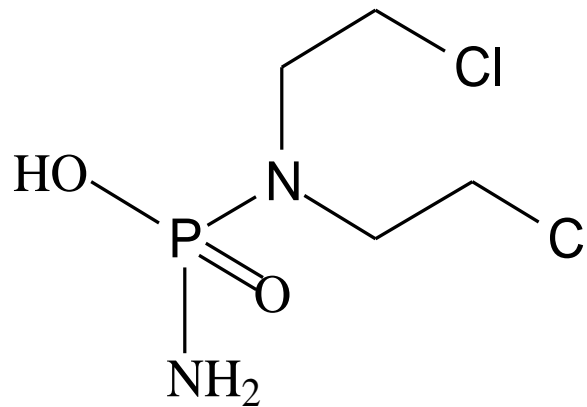
акролеин

азиридиниев йон

Cyclophosphamide

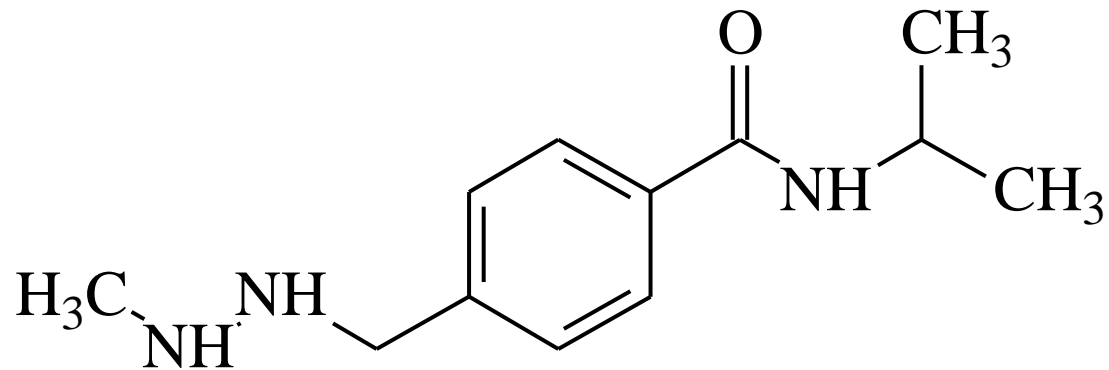

5. Метилхидразини

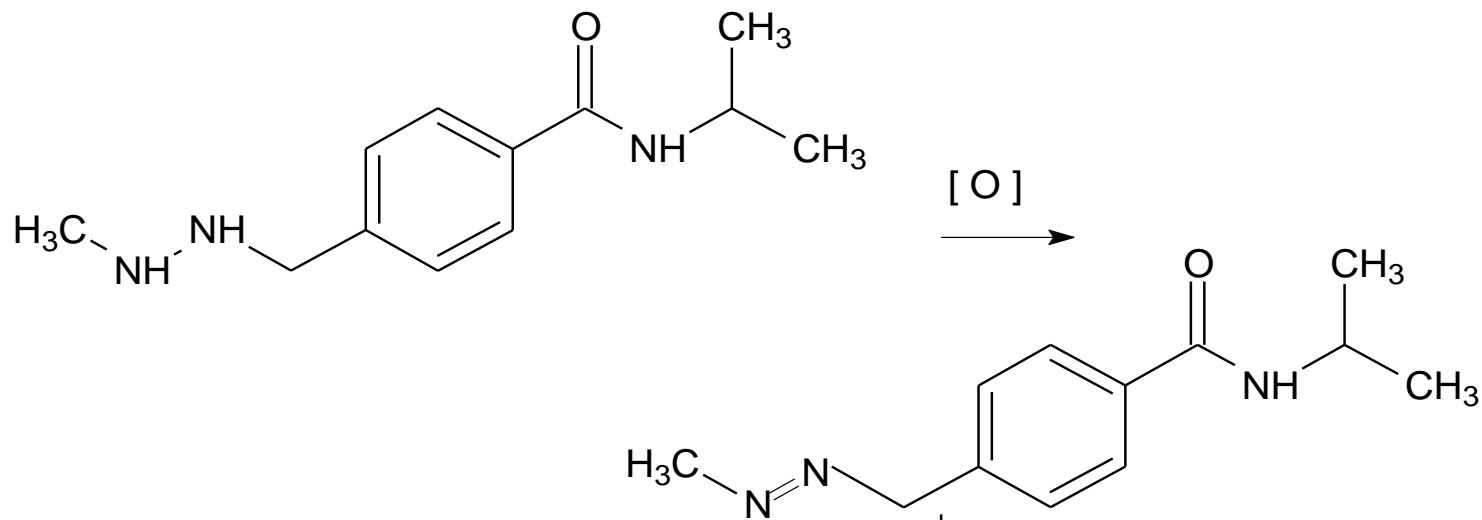
Алкилирането може да се осъществи и чрез свободни **радикалови реакции.**

N- (1-Methylethyl)-4-[(2-methylhydrazino)methyl]benzamide

1963 г. Procarbazine

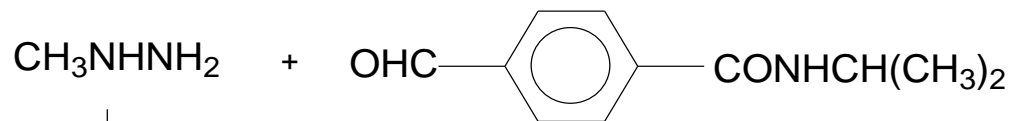
Относително е стабилен при рН 7,
но се окислява на въздуха до азопрокарбазин,
това става бързо и в присъствие на металпротеини, комплекси с Mg, S, напр.

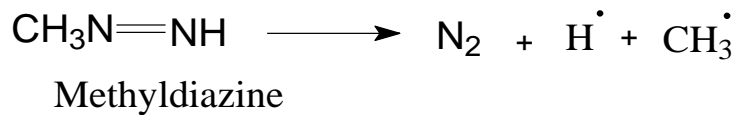
Azoprocarbazine

изомеризация - хидразон

метилхидразин

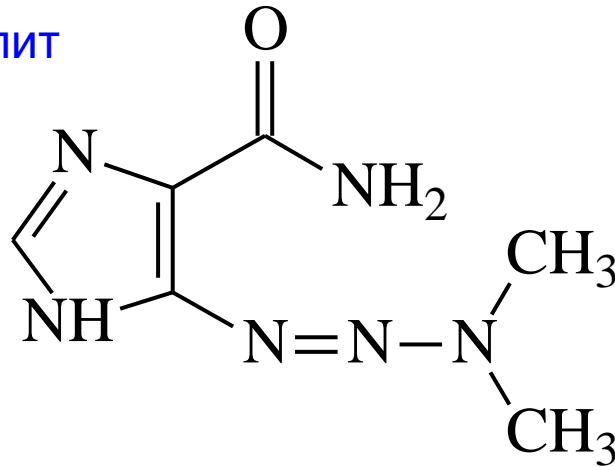

4-формил-N-изопропилбензамид

Dacarbazine

алкилиращ и антиметаболит

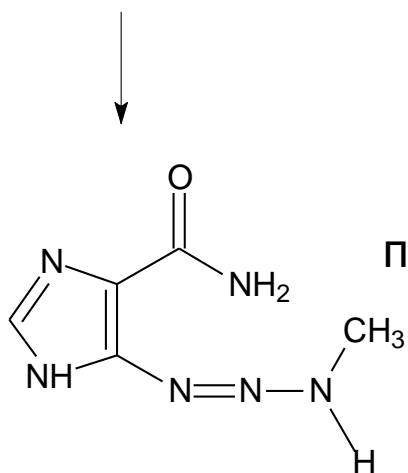
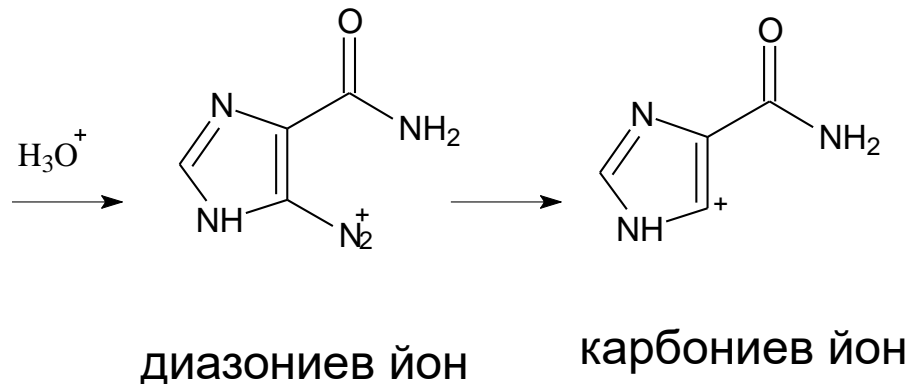
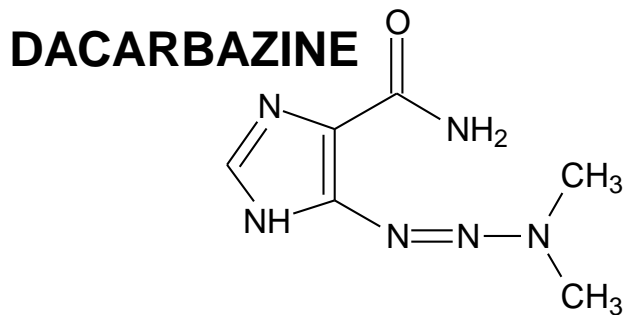

5-(3,3-диметил-1-триазенил)-1H-имидазол-4-карбоксамид

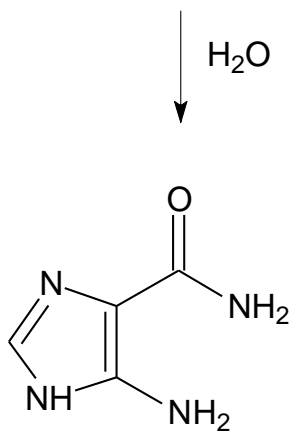
BP 2007

5-(3,3-dimethyltriazeno)imidazole-4-carboxamid

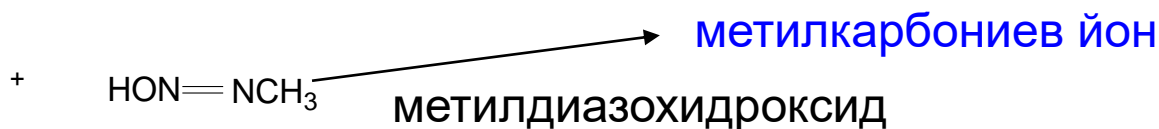

по-малко активен път

междинен продукт при биосинтез на пурина

5-амино-имидазол-4-карбоксамид

Антиметаболити

1940 г. Антиметаболитна теория

Структурни аналози на нормалните клетъчни метаболити и действат като **инхибитори на междинните реакции от междинния метаболизъм** или като **неактивни аналози на компонентите на тези реакции**. Активни са по време на специфични фази на клетъчния цикъл. Те се конкурират с нормалните метаболити за активните места на редица ензими. В биологичните реакции, естествените(нормалните) метаболити са “хлабаво” свързани със съответните ензими, което осигурява динамика на процеса.

Антиметаболитите се свързват стабилно с ензимите и така прекъсват биолоичните реакции, като ги отклоняват по друго, несвойствено за клетката направление.

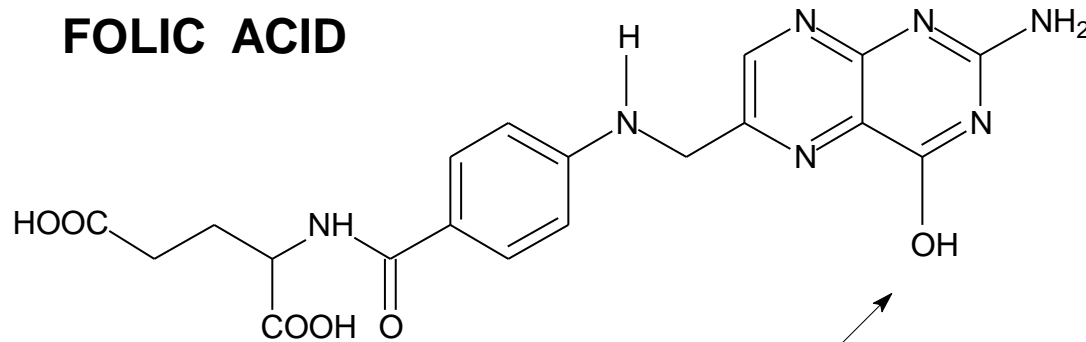
Селективност:

Ензимът има 100 000 пъти по-голям афинитет към **МЕТНОТРЕХАТЕ**, от колкото към **Folic acid**.

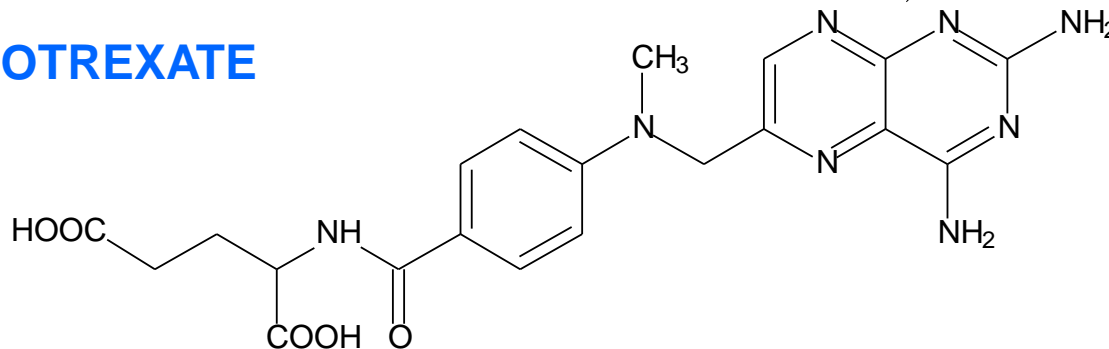
Клетъчен метаболизъм – биохимични реакции, които протичат в клетките.

Антиметаболити

1940 г. FOLIC ACID

METHOTREXATE

N- [4-[[[(2,4-диамино-6-птеридинил)метил]-
метиламино]бензоил]-L-глутаминова киселина

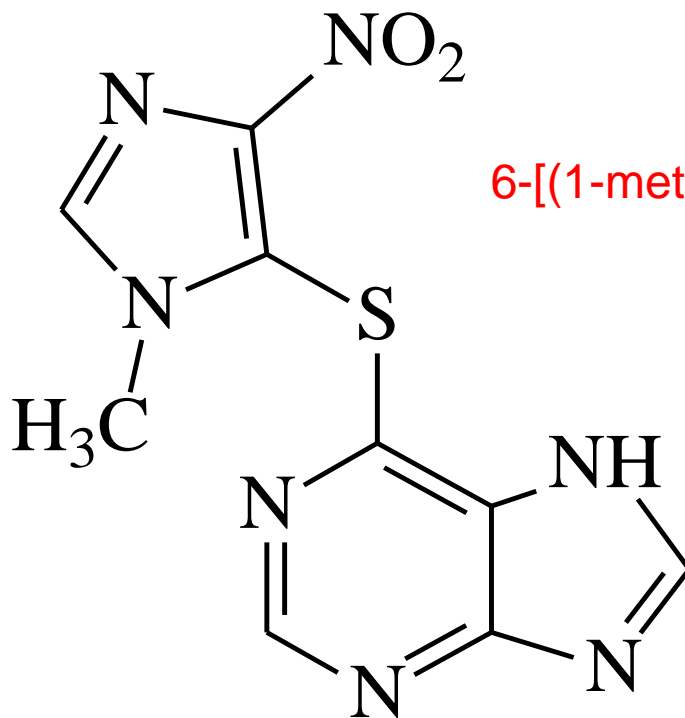
Ph Eur (2S)-2-[[4-[[[(2,4-diaminopteridin-6-yl)methyl]methylamino]benzoyl] amino]pentanedioic acid

Methotrexate инхибира дихидрофолат редуктаза (DHFR), ензимът, който редуцира фолиевата киселина до тетраhydroфолиева киселина.

Methotrexate е най-активен срещу бързо размножаващи се клетки.

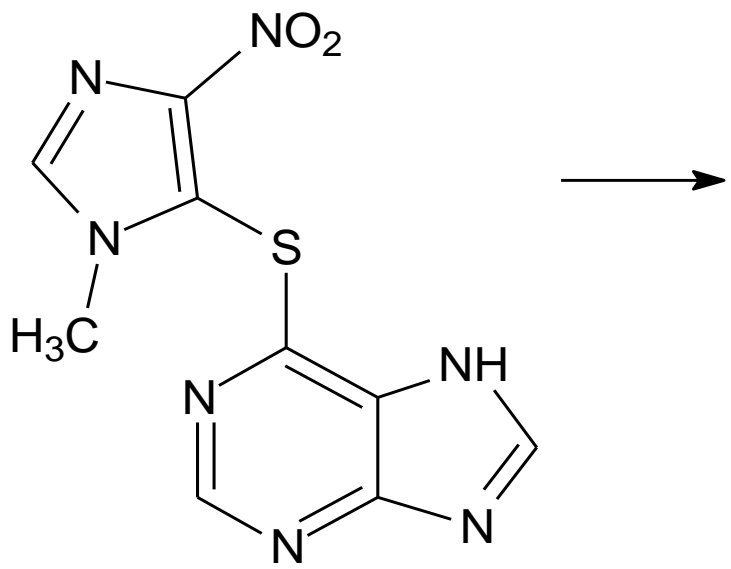
Azathioprine

6-[(1-метил-4-нитро-1H-имидазол-5-ил)тио]-1H-пурин

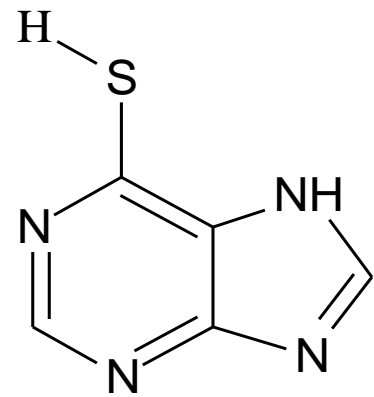

Ph Eur

6-[(1-methyl-4-nitro-1H-imidazol-5-yl)sulfanyl]-
7H-purine

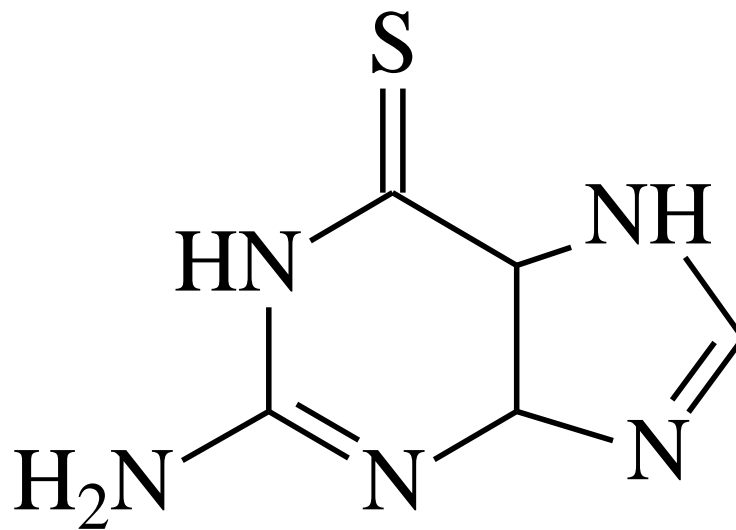
Azathioprine (prodrug)

6-Mercaptopurine

Thioguanine

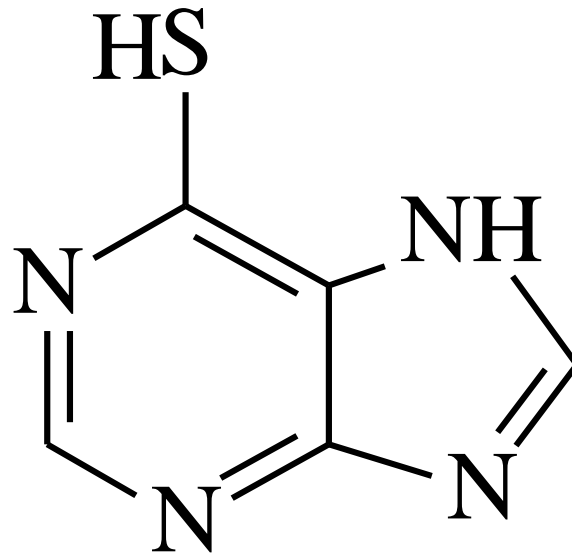
2-амино-1,7-дихидро-6H-пурин-6-тион
(2-аминопурин-6-тиол)

2-amino-7H-purine-6-thiol

Mercaptopurine

Ph Eur

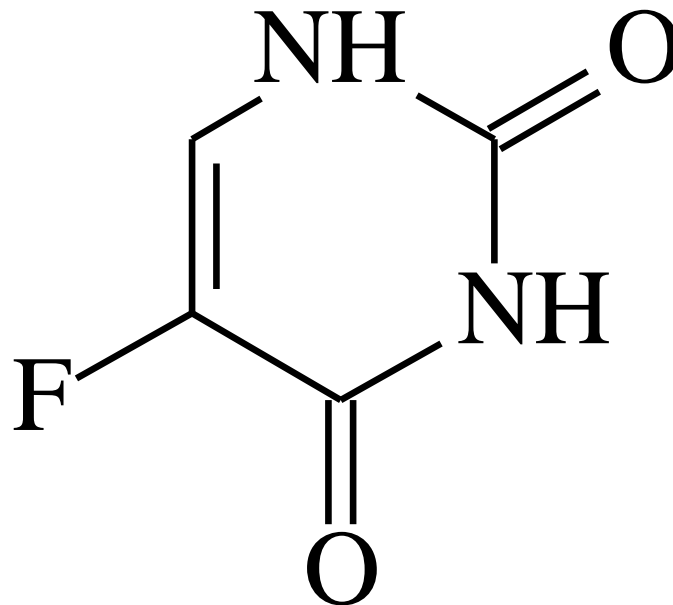
7H-purine-6-thiol

Fluorouracil

5-флуоро-2,4(1H,3H)-пиримидиндион

Ph Eur

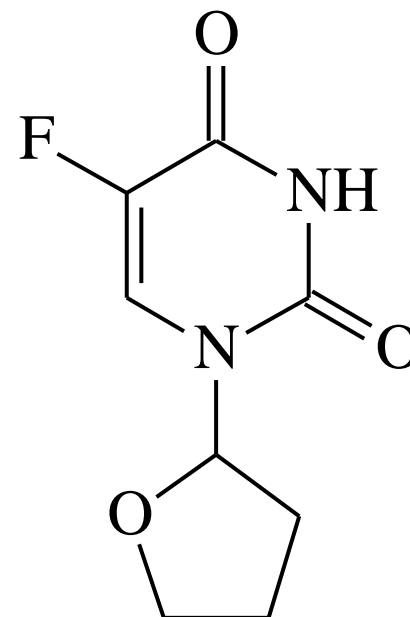
5-fluoropyrimidine-
2,4(1H,3H)-dione

Главно - инхибитор на тимидилат синтазата (TS).
Прекъсването на действието на този ензим блокира
синтеза на пиримидин тимидин, който е нуклеозид,
необходим за репликация на ДНК.

Tegafur

5-флуоро-1-(тетрахидро-2-фуранил)-
2,4(1H,3H)-пиримидиндион

Антибиотици

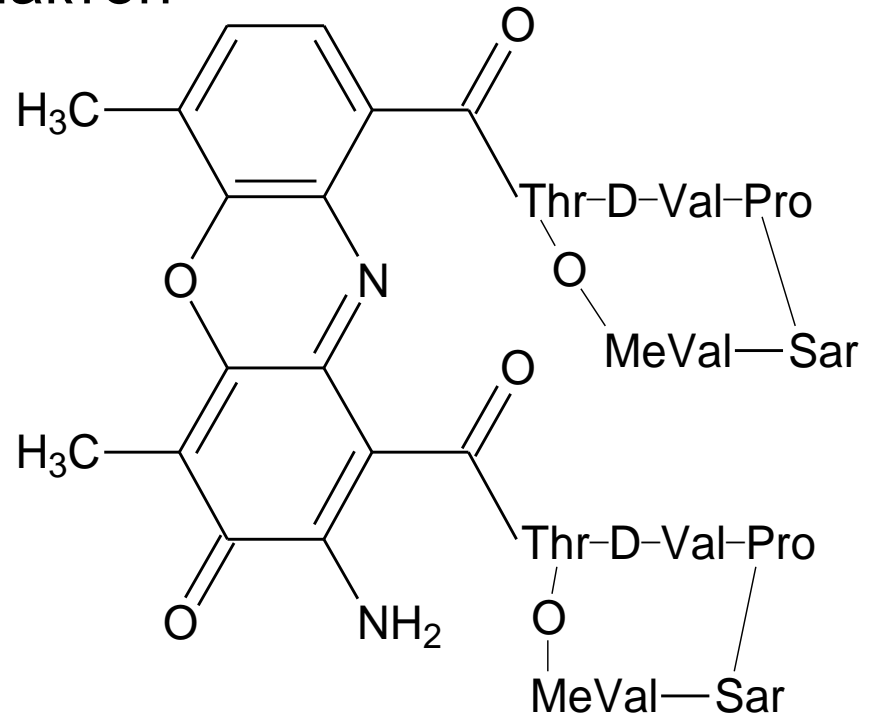
Потискат клетъчния растеж, като нарушават синтеза на нуклеиновите киселини (предимно DNA). Моат да образуват комплекси с DNA или да я разкъсат.

Антибиотици

ДАСТИНОМУСИН 1940 г. *Streptomyces parvullus*

Група: Actinomycins

Структура: пентапептидлактон

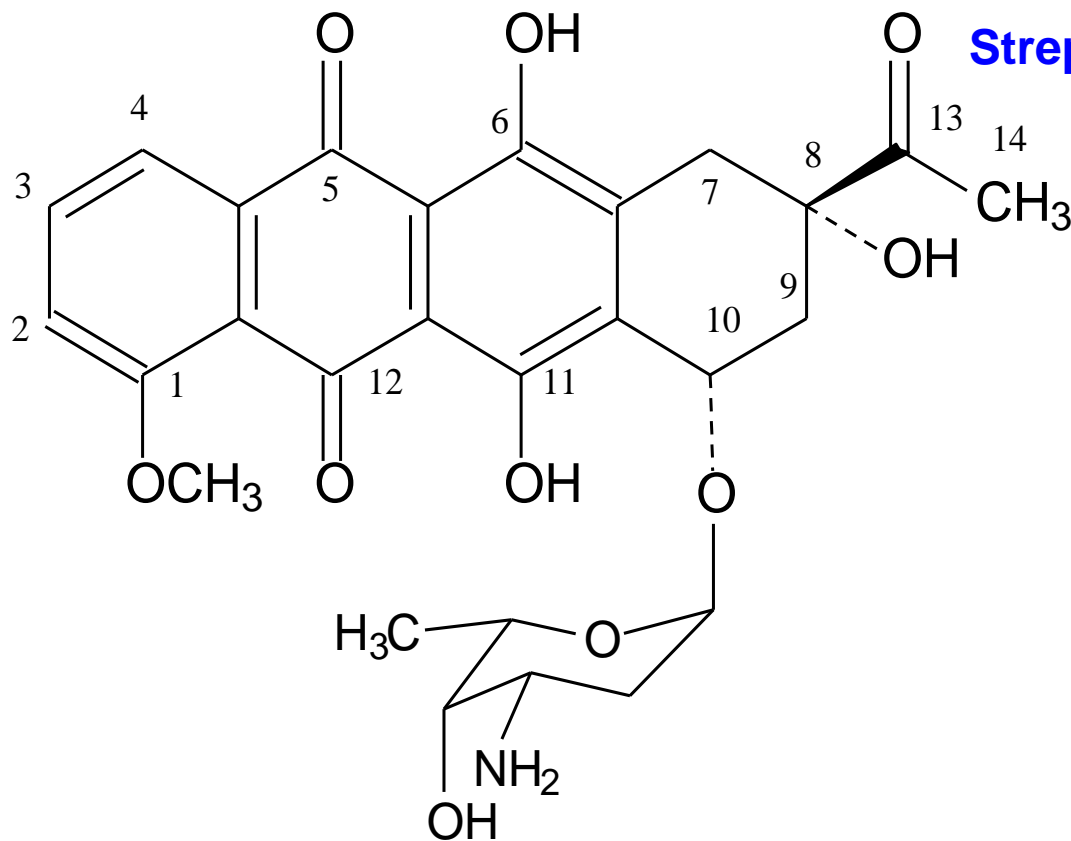

DAUNORUBICIN 1963 г.

(дауномицин)

Streptomyces peucetius

Streptomyces coeruleorubidus

Daunomycinone

Daunosamine

Антрациклинов гликозиден антибиотик

Daunorubicin Hydrochloride

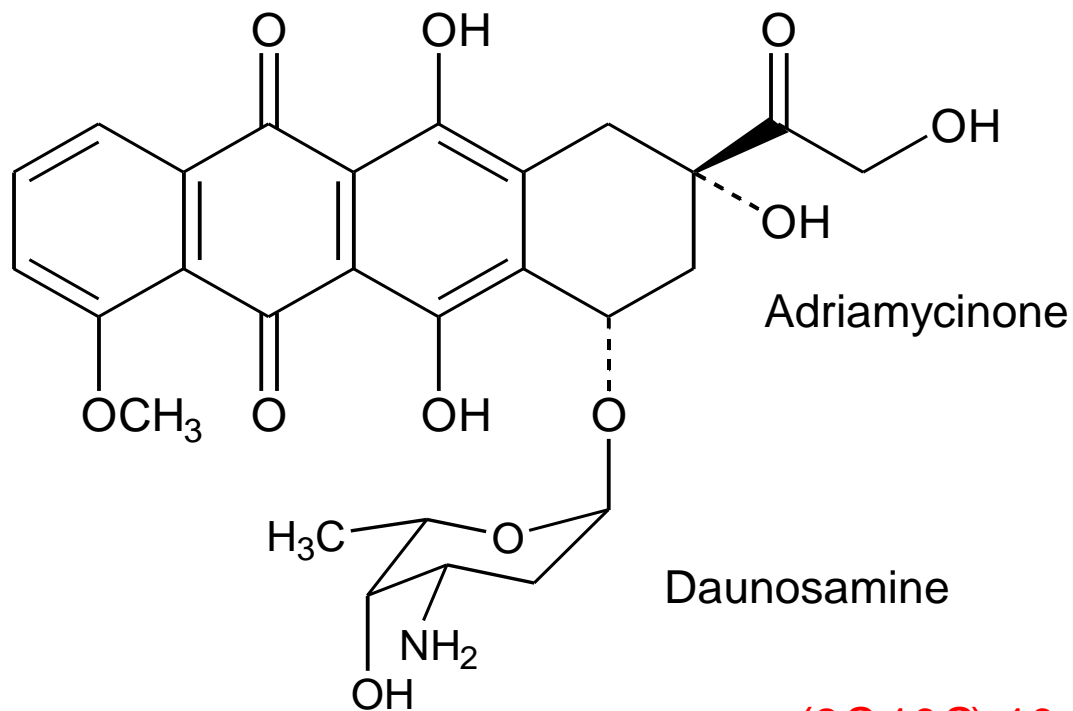
(8*S*,10*S*)-8-Acetyl-10-[(3-amino-2,3,6-trideoxy- α -L-lyxohexopyranosyl)oxy]-6,8,11-trihydroxy-1-methoxy-7,8,9,10-tetrahydrotetracene-5,12-dione hydrochloride

Ph Eur

DOXORUBICIN

Streptomyces peucetius

Streptomyces coeruleorubidus

14-гидрокси-дауномицин

Ph Eur

Doxorubicin Hydrochloride

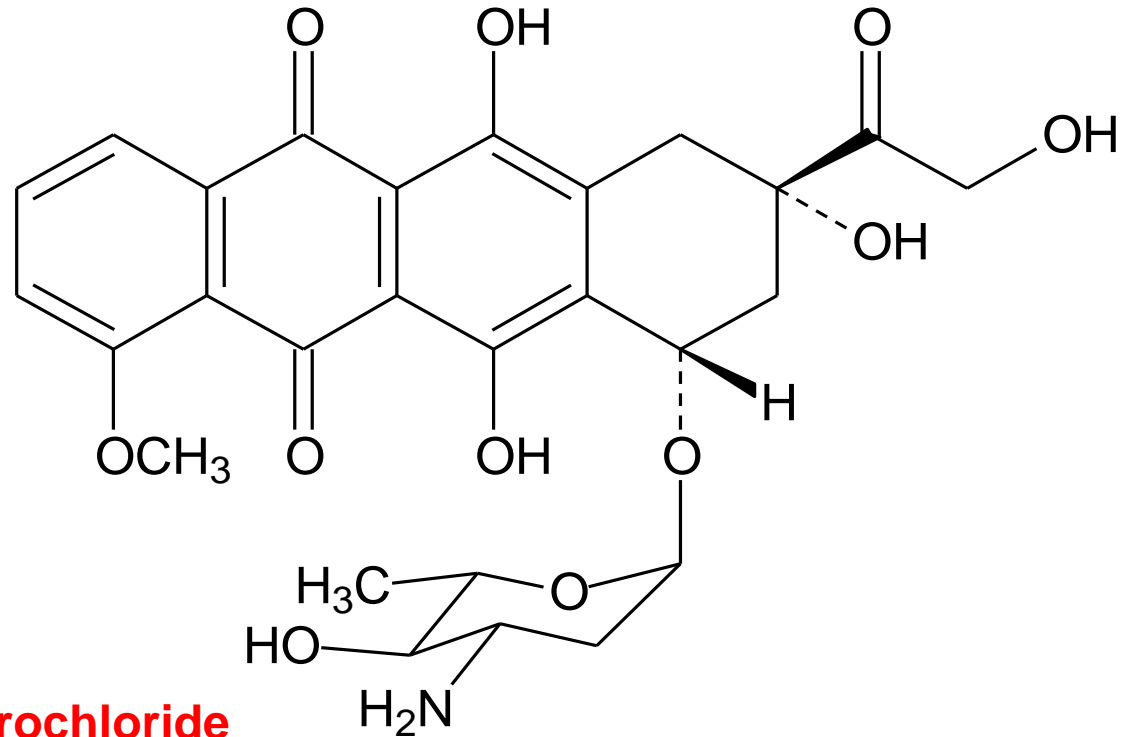
(8*S*,10*S*)-10-[(3-Amino-2,3,6-trideoxy-*a*-L-lyxo-hexopyranosyl)oxy]-6,8,11-trihydroxy-8-(hydroxyacetyl)-1-methoxy-7,8,9,10-tetrahydrotetracene-5,12-dione hydrochloride

EPIRUBICIN

4-эпидоксорубицин

Епимер на Doxorubicin

Ph Eur

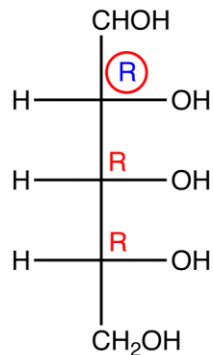
Epirubicin Hydrochloride

(8S,10S)-10-[(3-Amino-2,3,6-trideoxy- α -L-arabino-hexopyranosyl)oxy]-6,8,11-trihydroxy-8-(hydroxyacetyl)-1-methoxy-7,8,9,10-tetrahydrotetracene-5,12-dione hydrochloride

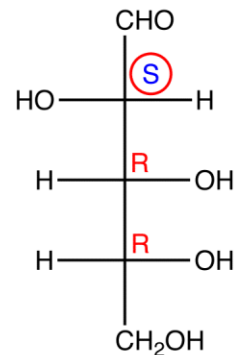
Епимери - стереоизомери, които се различават по своята конфигурация само на един хирален въглероден атом.

Напр., глюкозата и галактозата са епимери един на друг, тъй като се различават само по позицията на хидроксилна група при C4 (хирален въглероден атом).

Епимерите са диастереомери, които съдържат повече от един хирален център, но се различават един от друг в абсолютната конфигурация само в един хирален център.

1

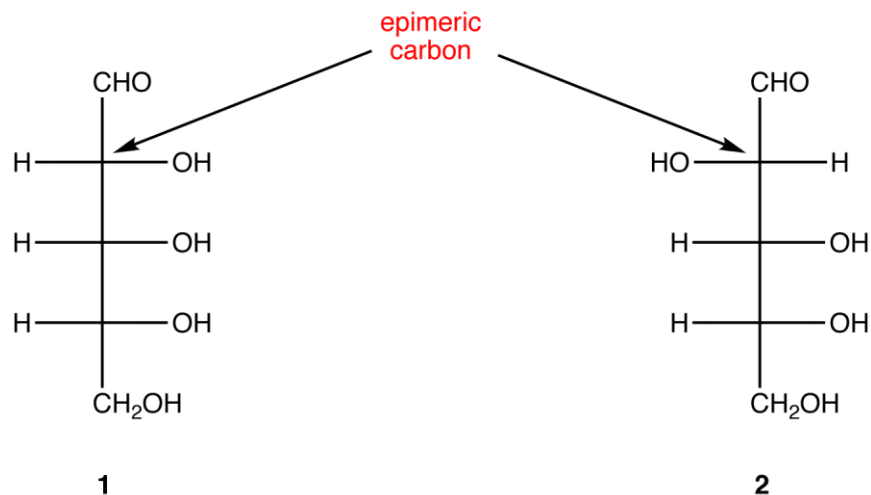

2

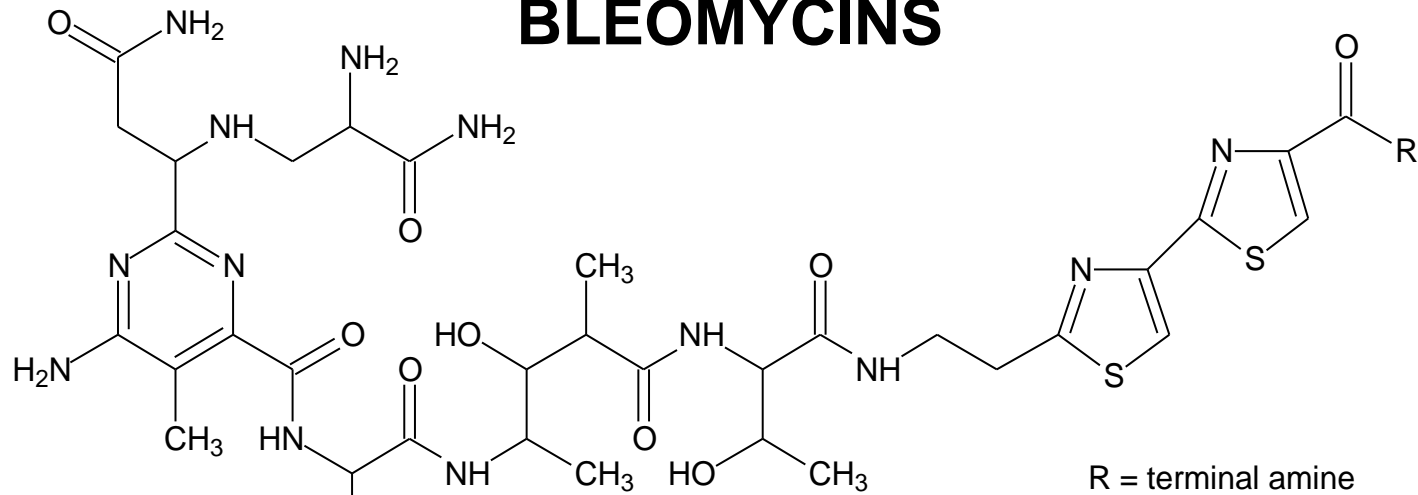
1 и 2 имат една и съща молекулна формула и една и съща структурна формула и следователно стереоизомери. 1 и 2 не са огледални изображения един на друг и следователно са диастереомери.

Диастереомерите 1 и 2 се различават един от друг в абсолютната конфигурация само в един хирален център. По този начин 1 и 2 са епимери.

В епимери хиралните въглеродни атоми, чиято абсолютна конфигурация прави двете съединения различни, се наричат епимерни въглероди.

BLEOMYCINS

Streptomyces verticillus

Bleomycin A₂

R = NH(CH₂)₃S⁺(CH₃)₂ ~ 65%

Bleomycin B₂

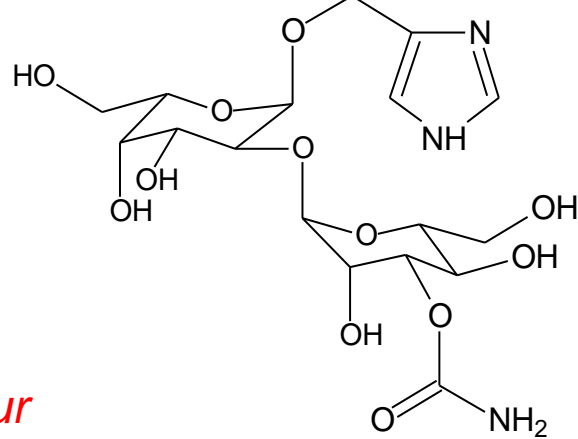
R = NH(CH₂)₄NHCNH₂ ~ 20-30%

гликопептид

Ph Eur

Bleomycin Sulphate

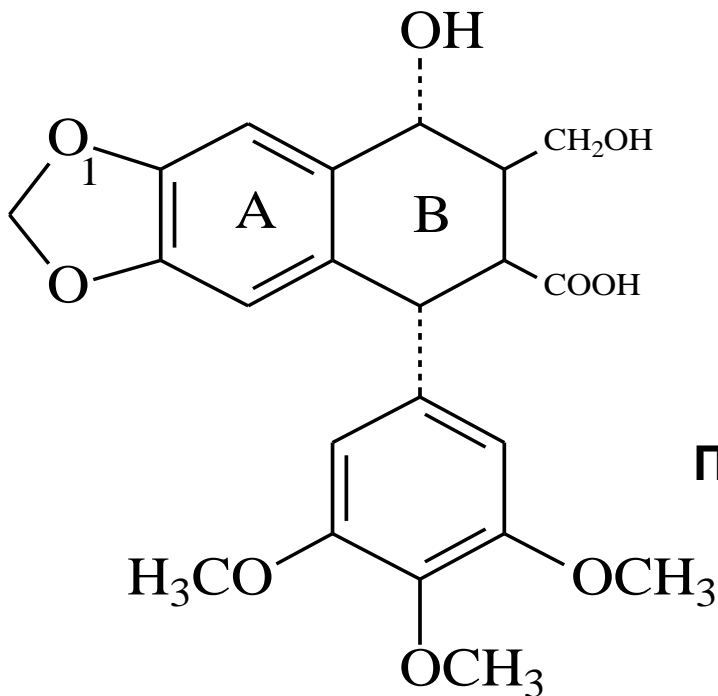

Растителни продукти

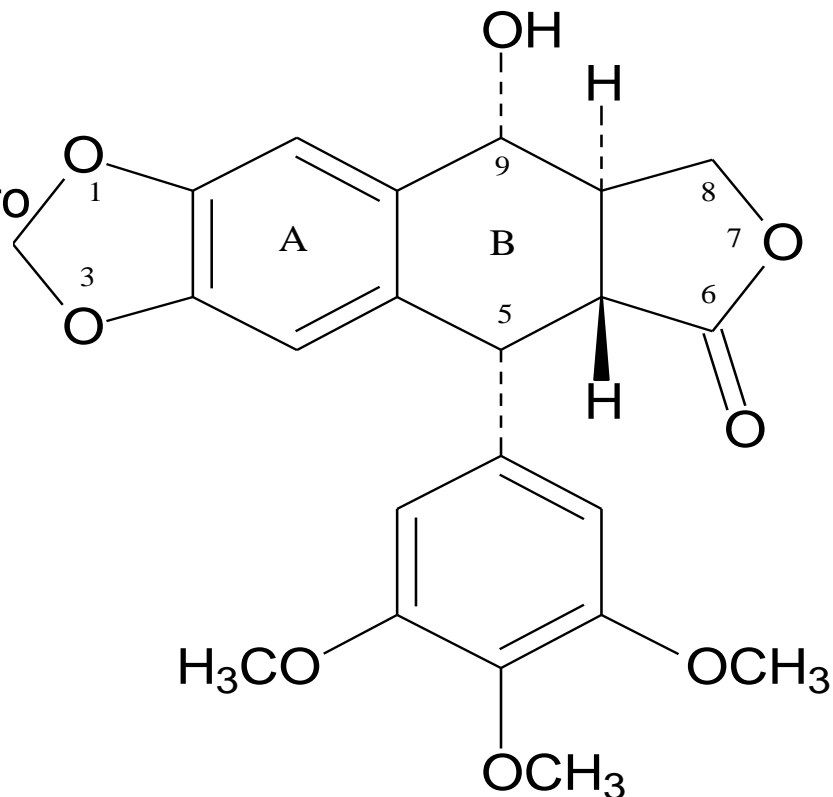
Podophyllum peltatum

PODOPHYLLOTOXIN

Противотуморна активност, много
ТОКСИЧНО с-е.

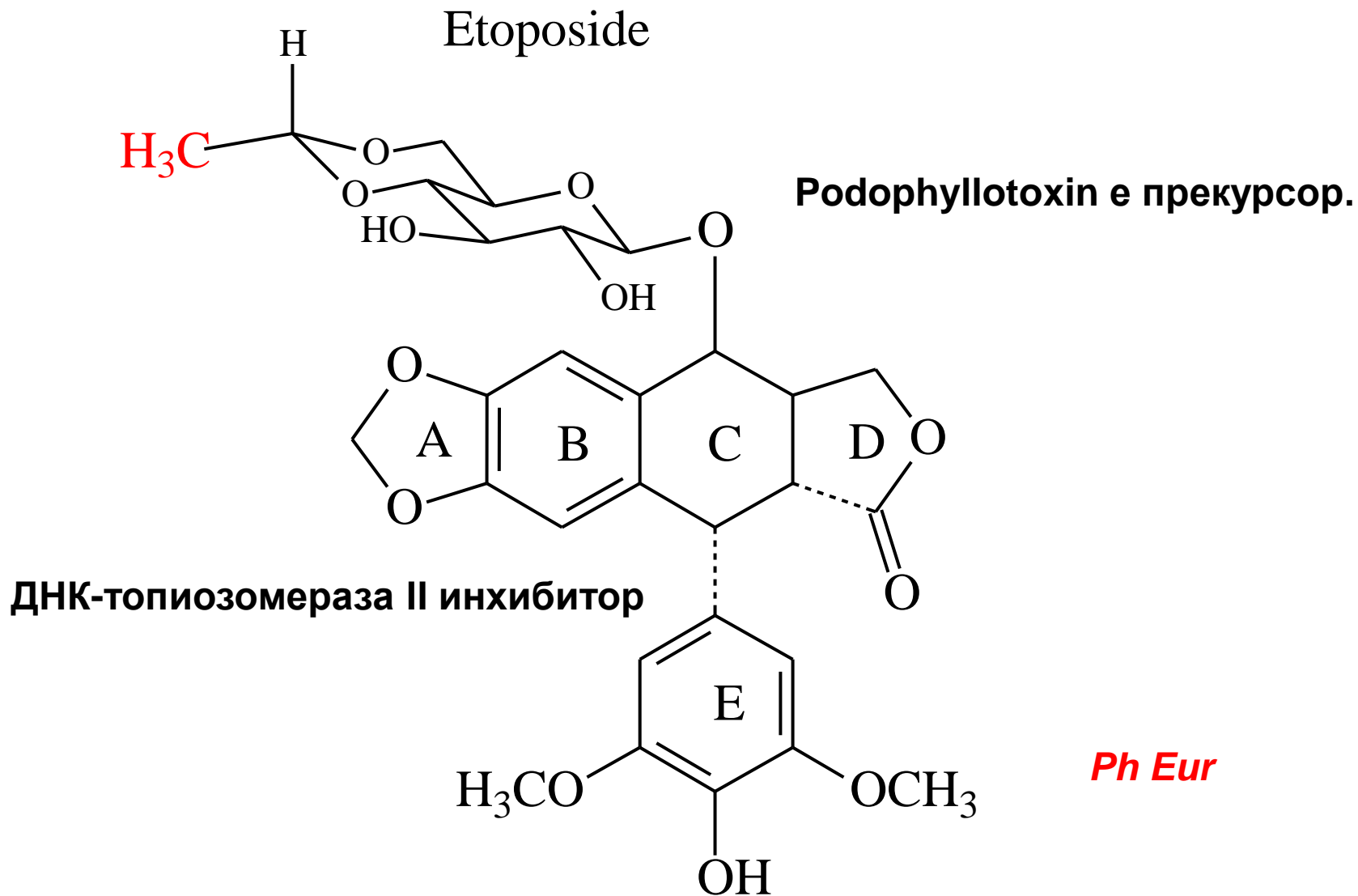

подофилова к-на

Приложение: дерматологията, антимиотик.

лактон на подофиловата к-на

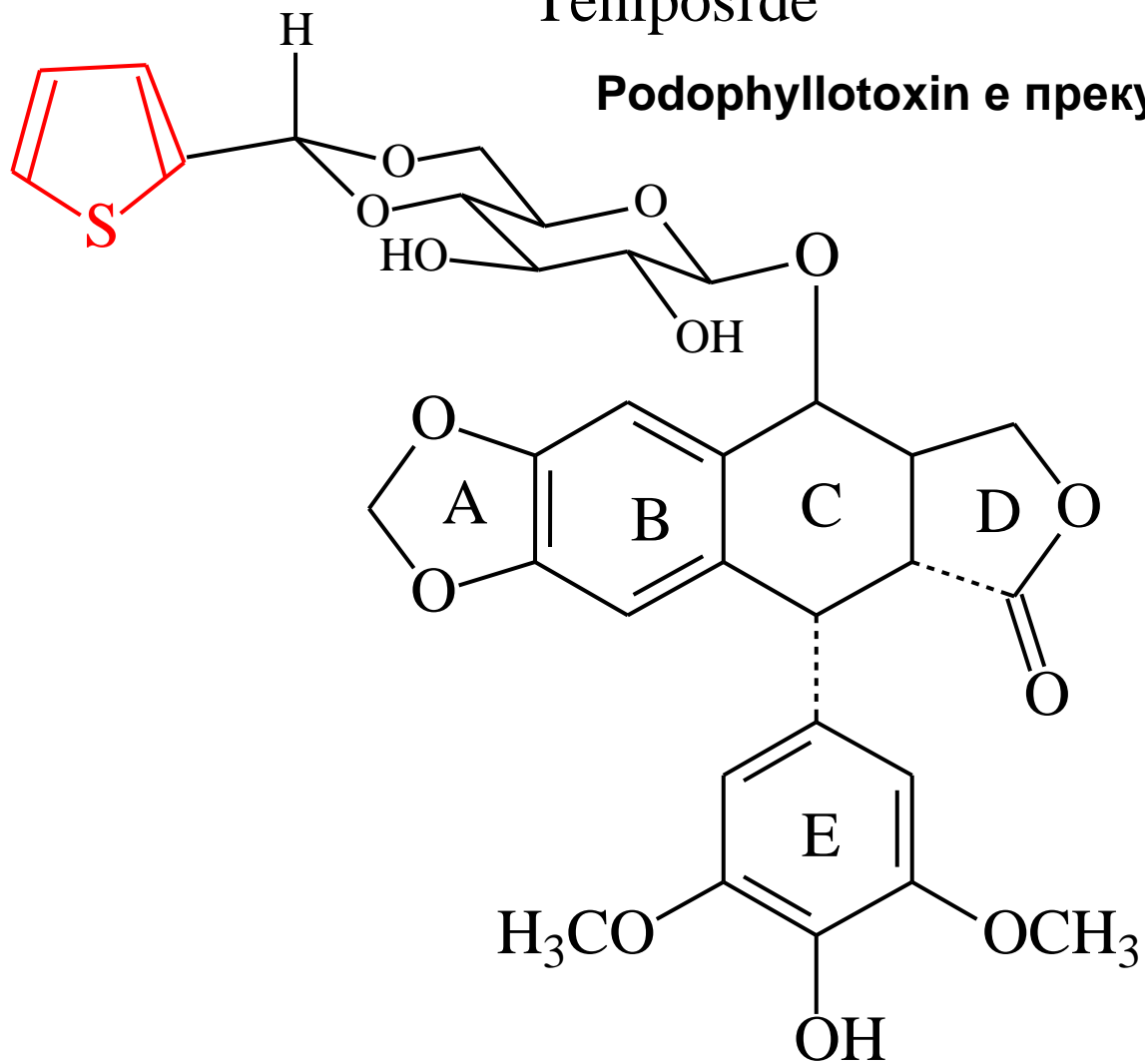

(5R,5aR,8aR,9S)-9-[[4,6-O-[(R)-ethylidene]-β-D-glucopyranosyl]oxy]-5-(4-hydroxy-3,5-dimethoxyphenyl)-5,8,8a,9-tetrahydroisobenzofuro[5,6-f][1,3]benzodioxol-6(5aH)-one

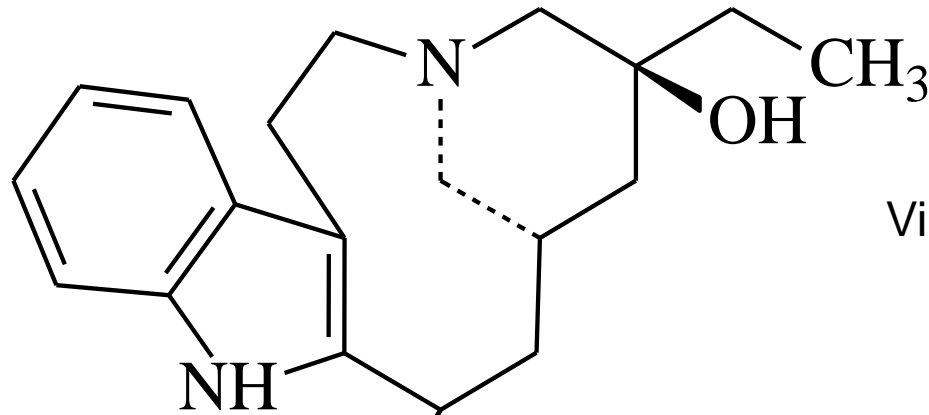

Teniposide

Podophyllotoxin е прекурсор.

Vinblastine

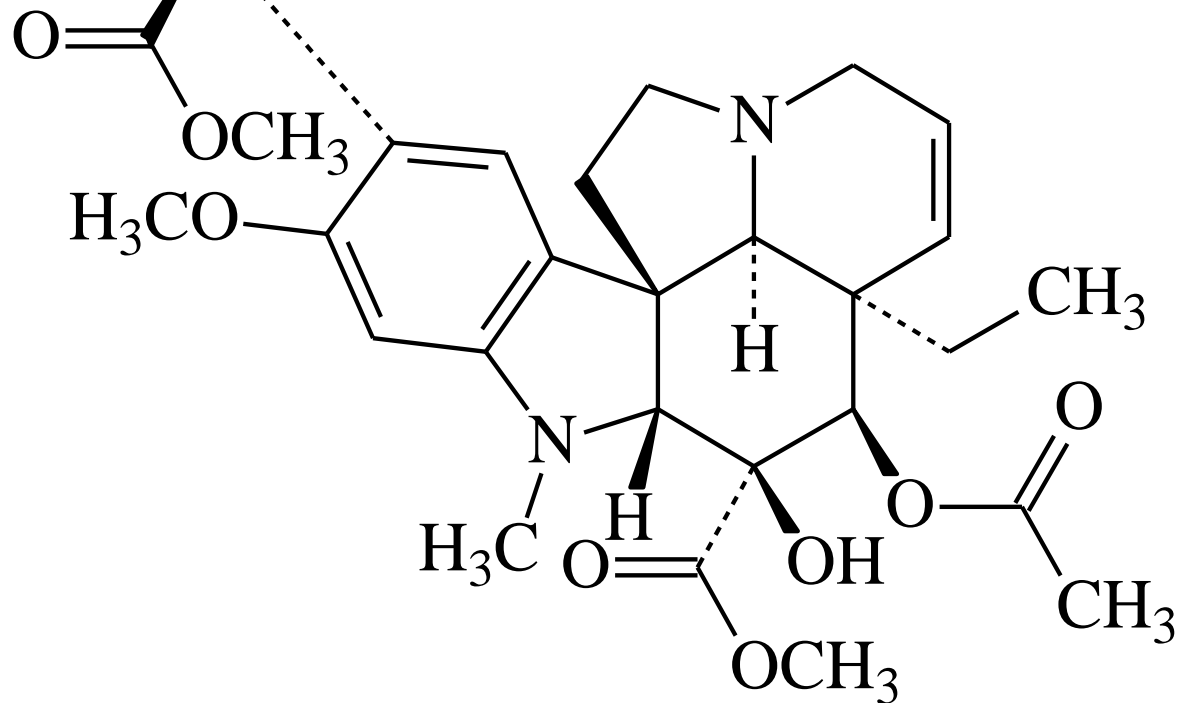

Vinca alkaloids

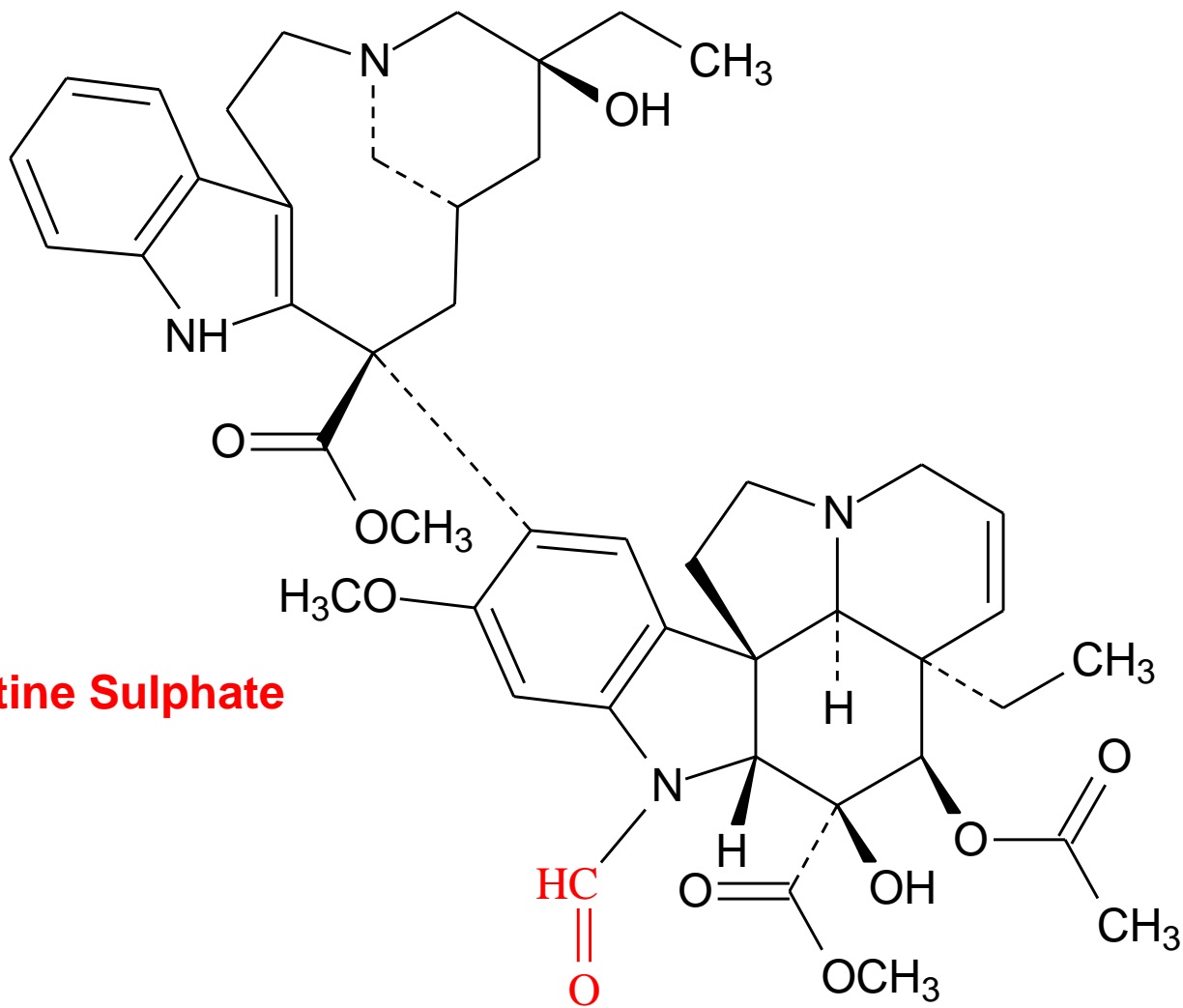
Vinca rosea

Vinblastine Sulphate

Ph Eur

Vincristine

Ph Eur

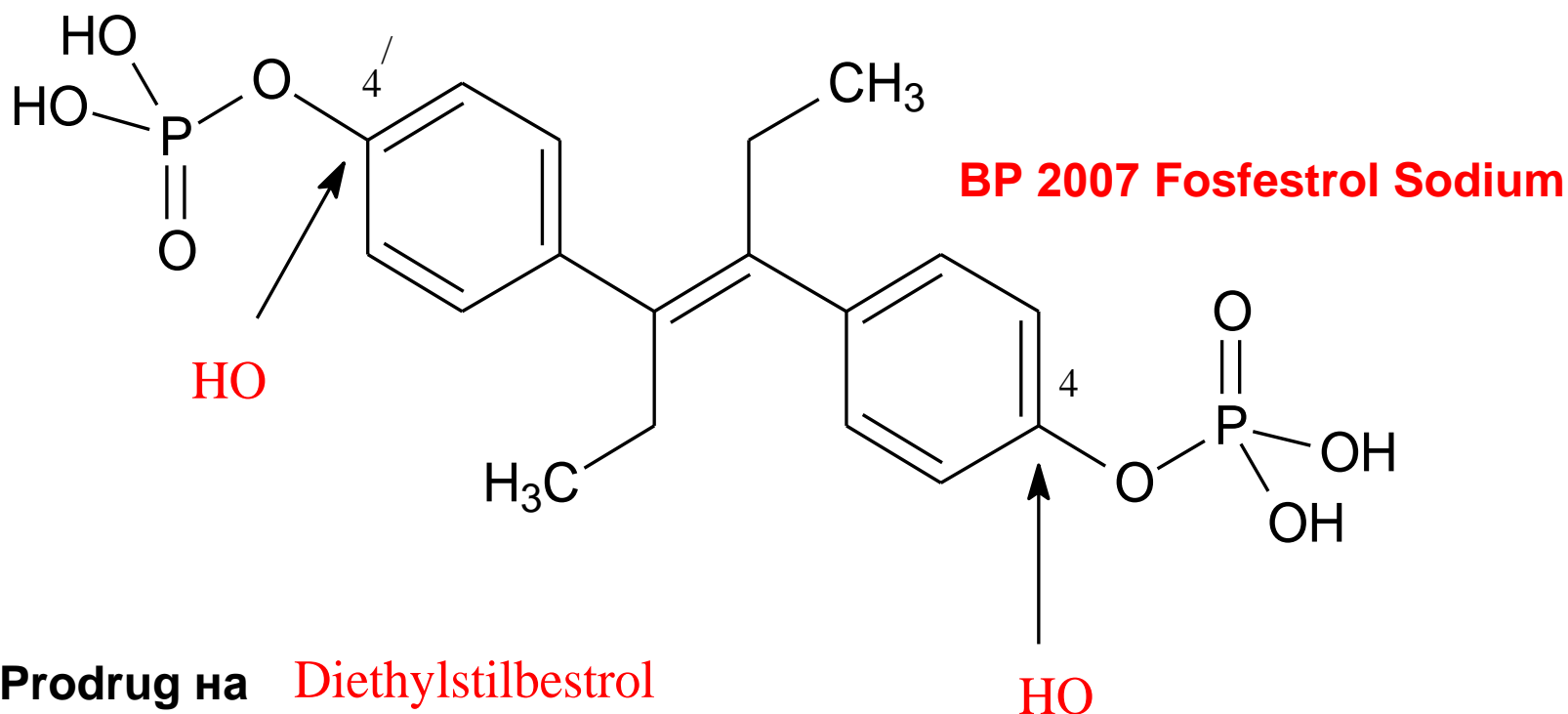
Vincristine Sulphate

ХОРМОНИ, ХОРМОНОАКТИВНИ И АНТИ- ХОРМОНОАКТИВНИ (ХОРМОНИ АНТАГОНИСТИ)

Fosfestrol

Естрогенна активност

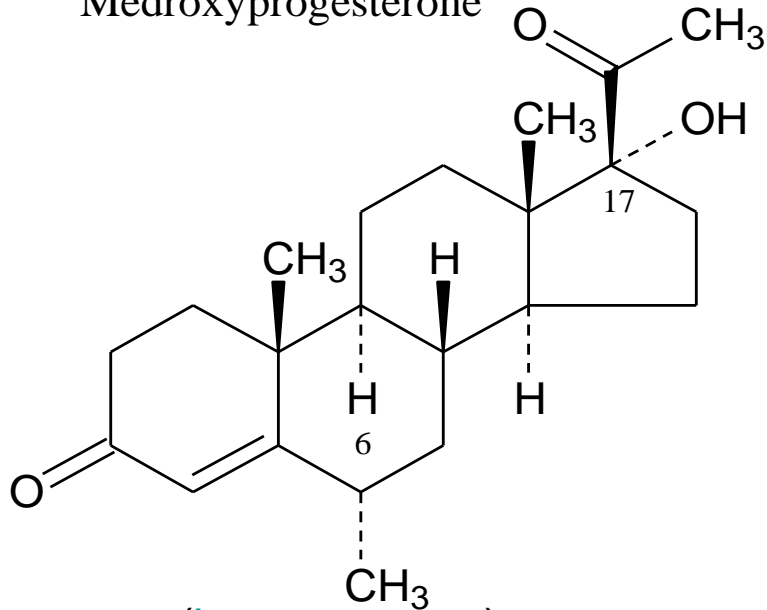
Prodrug на Diethylstilbestrol

В простатната жлеза ензимно се превръща в drug.

tetrasodium (*E*)-4,4'-(1,2-diethylvinylene)bis (phenyl orthophosphate)

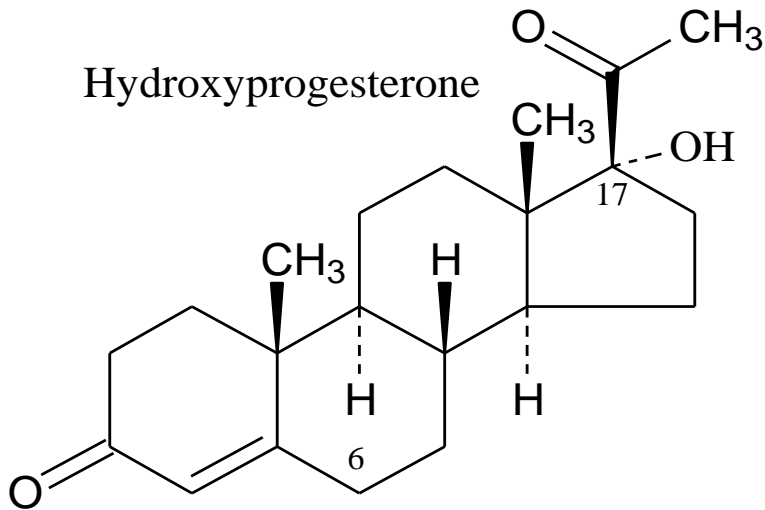
Агонист на прогестиновите рецептори (**progestin**)

Medroxyprogesterone

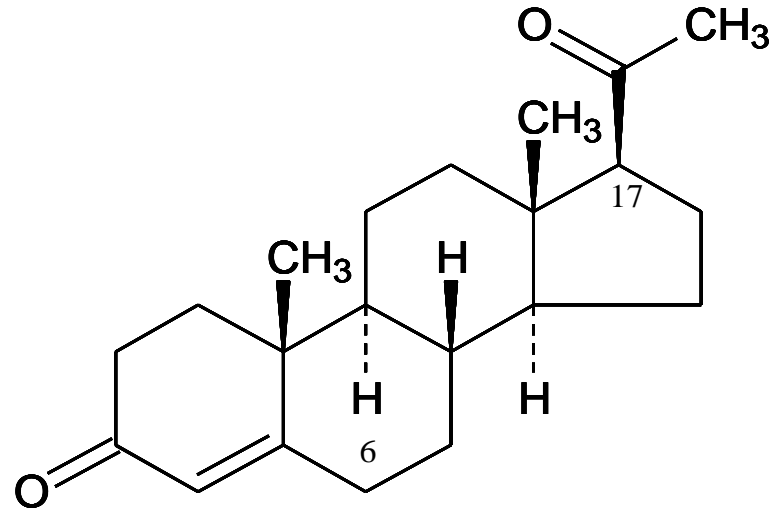

Рак на гърдата (**breast cancer**)

Hydroxyprogesterone

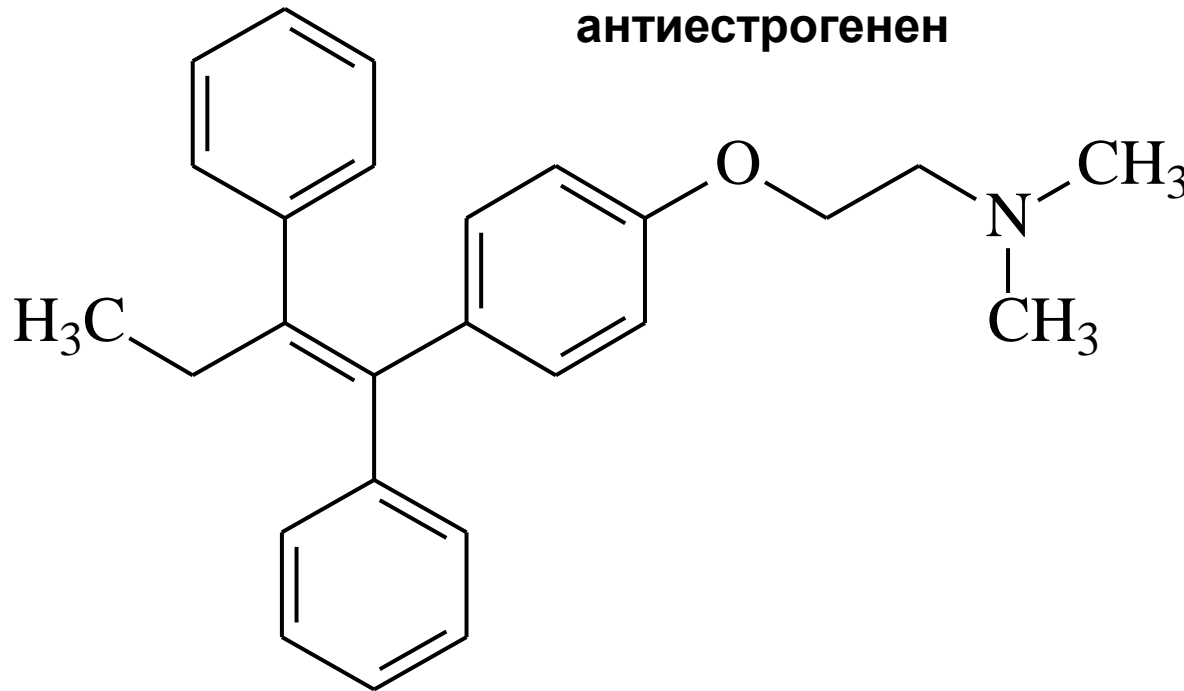

Progesterone

Тамоксифен

антиестрогенен

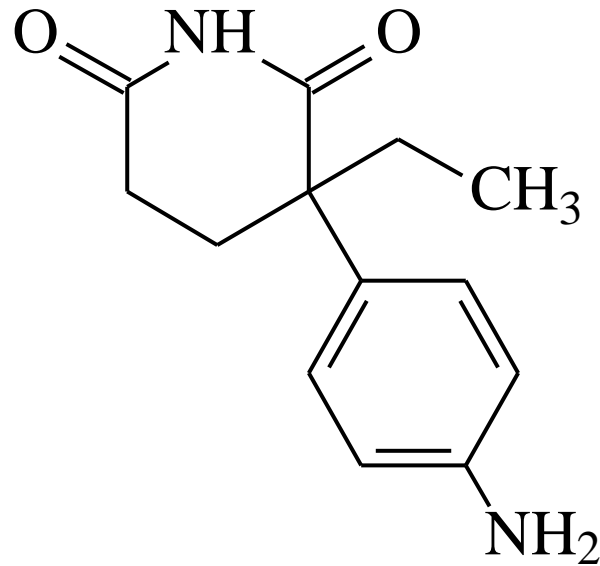
2-[4-[(Z)-1,2-diphenylbut-1-enyl]phenoxy]-N,N-dimethylethanamine dihydrogen 2-hydroxypropane-1,2,3-tricarboxylate,

Ph Eur

Tamoxifen Citrate

Нестероиден естроген антагонист, при рак на гърдата, при жени, чиито тумори са естроген-зависими, както и профилактично при жени с риск за рак на гърдата.

Aminoglutethimide

Инхибира синтеза на кортикостероиди, естрогени, андрогени и алдостерон.
Блокира превръщането на холестерола в делта-5-прегненолон,
който е прекурсор при биосинтеза на стероиди.
Приложение: при рак на гърдата и рак на простатата.

Ph Eur (3*RS*)-3-(4-aminophenyl)-3-ethylpiperidine-2,6-dione

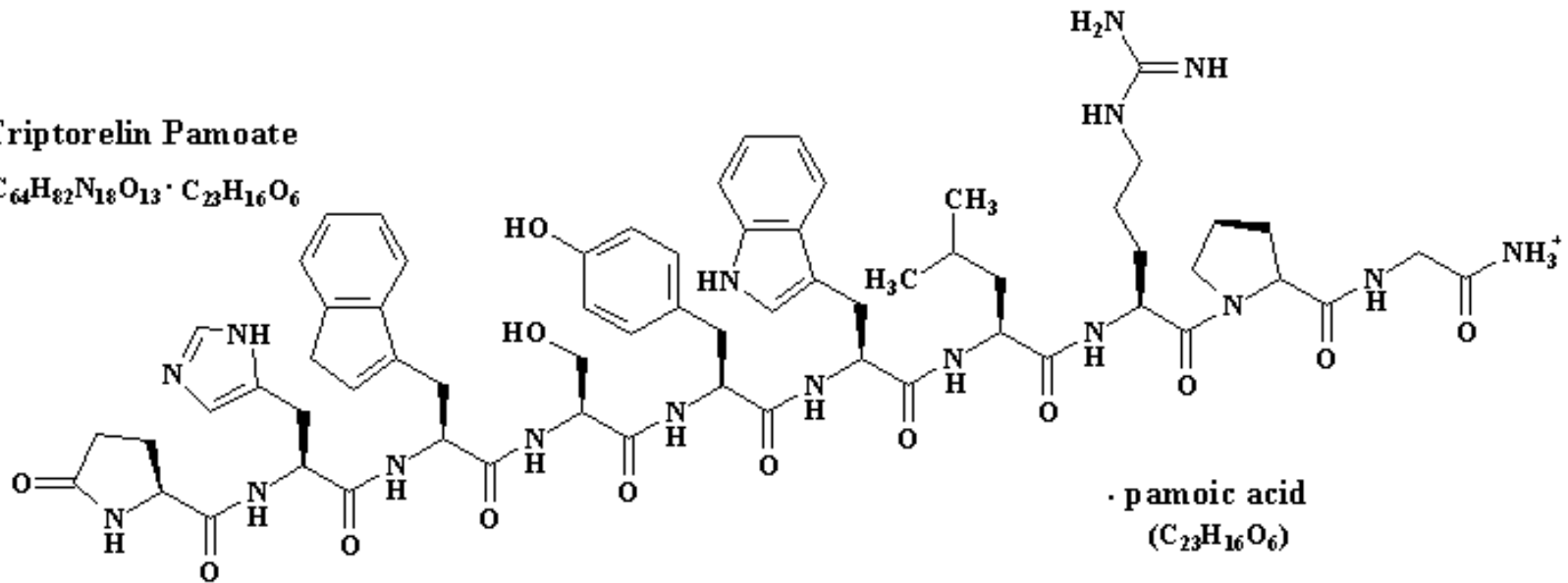
5-oxoPro-His-Trp-Ser-Tyr-D-Trp-Leu-Arg-Pro-GlyNH₂

Triptorelin

Генно инженерство
Агонист на Luteinizing hormone-releasing factor

Triptorelin Pamoate

$C_{64}H_{82}N_{18}O_{13} \cdot C_{23}H_{16}O_6$

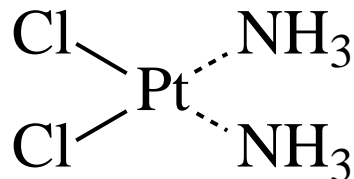
Selective estrogen receptor modulator

Метални комплекси

Cisplatin

интравенозно

Ph Eur

cis-diamminedi-chloroplatinum (II)

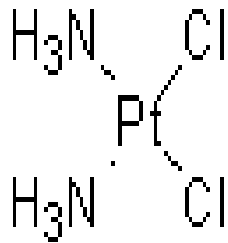
Атакува ДНК -
апоптоза (програмирана клетъчна смърт).

Апроптоза - множество биохимични процеси, които причиняват редица необратими морфологични промени в клетката.

Cisplatin – алкилиращ агент.

Спира раковите клетки да се размножават. Това прави, като свързва заедно нишките на генетичния материал на клетките, ДНК. ДНК е необходима за растеж и размножаване на клетките.

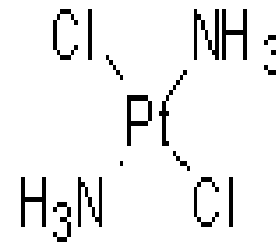
Образуването на всеки платинен координационен комплекс с ДНК не е достатъчно за цитотоксична (тоест убиване на клетки) активност. Съответният транс изомер на Cisplatin (транс-DDP) също образува координационен комплекс с ДНК, но за разлика от Cisplatin, транс-DDP не е ефективно химиотерапевтично средство.

cisplatin

*cis*diamminedichloroplatinum(II)

*cis*DDP

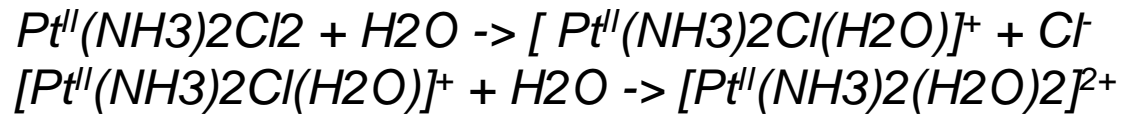

*trans*diamminedichloroplatinum(II)

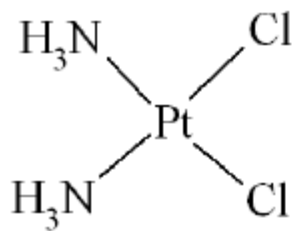
*trans*DDP

Поради разликата в геометрията между **цис-** и **транс-DDP**, видовете координационни комплекси, образувани от двете съединения с ДНК, **не са еднакви**. Тези различия са критично важни за определяне на ефикасността на определено съединение за лечение на рак.

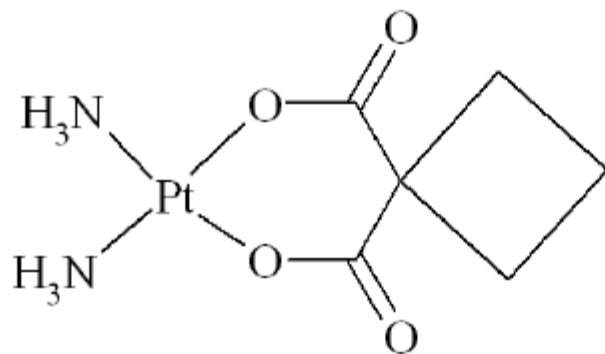
Вътре в клетката, неутралната молекула на Cisplatin се хидролиза, при която хлорният лиганд се заменя с молекула вода, генерира положително зареден вид.

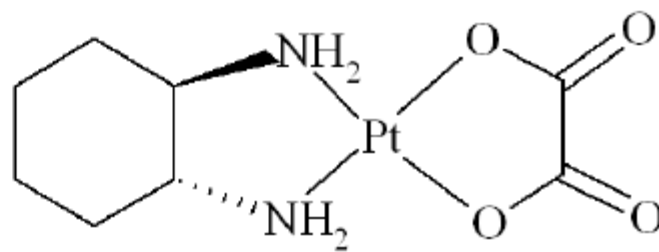
Вътре в клетката, Cisplatin има редица възможни мишени: ДНК; РНК; съдържащи сяра ензими като металотионеин и глутатион; и митохондрии.

Cisplatin

Carboplatin

Oxaliplatin

Ph Eur

Carboplatin

Второ поколение с широк спектър от антинеопластични свойства.

intravenous infusion

7,7-diamino-6,8-dioxa-7-platinaspiro[3.5]nonane-5,9-dione

Ph Eur

Oxaliplatin

(3aR,7aR)-octahydro-2',5'-dioxaspiro[cyclohexa[d]1,3-diaza-2-platinacyclopentane-2,1'-cyclopentane]-3',4'-dione

Второ/Трето поколение.